

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Abstraktit kuvakortit

Menetelmä ja apuväline aikamme ihmisen elämän ja ajatusten jäsentämiseen

Laura Karppinen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(11/2018)

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijät: Laura Karppinen
Opinnäytetyön nimi: Abstraktit kuvakortit – Menetelmä ja apuväline aikamme ihmisen elämän ja ajatusten jäsentämiseen
Sivumäärä: 51 ja 10 liitesivua
Työn ohjaaja(t): Erja Anttonen
Työn tilaaja(t): Kuopion tuomiokirkkoseurakunta, Paula Raatikainen

Tämän opinnäytetyön tilaajana toimi Kuopion tuomiokirkkoseurakunnan lastenohjaaja Paula Raatikainen. Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda uudet ja innovatiiviset Abstraktit kuvakortit erityisesti seurakunnan lapsi- ja perhetyön käyttöön. Opinnäytetyön konkreettisena tuotoksena syntyi 57 kuvakorttia.

Abstraktit kuvakortit ovat monipuoliset ja nimensä mukaisesti täysin abstraktit. Tässä opinnäytetyössä abstraktilla tarkoitettiin sen yleisintä tulkintatapaa, eli ”ei-esittävää”. Kortit eivät sisällä tavallisiin ja perinteisiin kuvakortteihin verrattain yksittäistä teemaa, valokuvia, hahmoja tai tekstejä. Tämä täysin abstrakti piirre mahdollistaa sen, että kortit ovat moniselitteiset, eivätkä ohjaile katsojaansa ja näin avaavat kanavia yksilön mieleen ja ajatuksiin. Jokainen näkee kortit subjektiivisesti ja henkilökohtaisesti oman elämänhistoriansa kautta. Korttien toimintaperiaate perustui ihmisen tiedostamattomien, esitietoisien ja tiedostettujen ajatusten ja tunteiden käsittelyyn abstraktin kuvan avulla.

Kortteja voidaan käyttää ryhmä- sekä yksilötilanteissa, lasten, nuorten, aikuisten sekä vanhusten kanssa. Kortit toimivat erinomaisesti esimerkiksi tutustumis- tai ryhmäytymistehtävissä, keskustelun avajaina, tunteiden käsittelyssä, taidekasvatuksen välineenä tai valitun teeman käsittelyssä.

Abstraktien kuvakorttien lisäksi laadin käyttöoppaan mahdollistamaan korttien käyttäjille monipuoliset ja mielekkäät lähtökohdat ryhtyä työskentelemään. Käyttöoppaalla pyrin myös laadukkaan ja turvallisen työskentelyn edistämiseen. Opas sisältää tausta- ja yleistietoja korteista sekä opinnäytetyössä esiteltyjä teoreettisia näkemyksiä, kuitenkin suppeammin. Käyttöoppaassa kerrotaan, mitä kannattaa huomioida ennen korttien käyttämistä, sekä miten toimia tuokioiden jälkeen. Oppaassa annetaan erilaisia esimerkkitalanteita ja apuja korttien käyttämiseen. Käyttöopas on suunnattu kaikkien ikäryhmien kanssa työskenteleville. Oppaan tarkoituksena olisi palvella niin ensikertalaisia kuin myös jo kokeneempia kuvakorttien käyttäjiä, tarjoamalla erilaisia esimerkkitalanteita ja vinkkejä.

Abstraktit kuvakortit oli oma ideani, ja kortit tuotin itse maalaamalla. Kortteja loin kokonaisuudessaan yli 130 kappaletta, joista ne karsittiin lopulliseen tuotokseen pilotoinnin avulla. Pilotointi eli kokeilu tapahtui pääsääntöisesti seurakunnan lapsi- ja perhetyössä sekä työntekijöiden keskuudessa. Pilotointitalanteita kertyi yli 20. Pilotointien aikana dokumentoin tilanteet muistiinpanojen ja havainnoinnin muodossa.

Vaikka Abstrakteilla kuvakorteilla ei ollut alun perin tilaajalähtöistä tarvetta, kehittyivät ne opinnäytetyöprosessin aikana erittäin merkittäväksi ja tarpeelliseksi sekä itselleni, että tilaajalle. Myös useat ulkopuoliset tahot nostivat kortit tärkeiksi ja potentiaalisiksi. Korteille ei valittu spesifiä kohdetta tai tarkoituspäästä, sillä ne voivat toimia kaikissa tilanteissa. Laaja tietoperusta antoi korttien tarpeellisuudelle ja toimivuudelle vahvat perusteet.

Asiasanat: abstraktit kuvakortit, abstrakti taide, kuvakortit, tiedostamaton, projektiiviset testit, projektio, kuvan näkeminen, hengellisyys

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Civic Activities and Youth Work Degree Programme

Author: Laura Karppinen

Title: Abstract picture cards – A method and a tool to structure the life and thought of the human of our time

Number of Pages: 51 and 10 attachment pages

Supervisor(s): Erja Anttonen

Subscriber(s): Kuopio cathedral parish, Paula Raatikainen

This thesis was assigned by children's director of Kuopio cathedral parish Paula Raatikainen. The goal of the thesis was to create new and innovative abstract picture cards especially for the use of church's children's and family work. 57 picture cards were created as the concrete product of the thesis.

The abstract picture cards are diverse and, as the name implies, completely abstract. In this thesis the word "abstract" refers to its most common concept, which is "non-performing". Compared to normal traditional picture cards, the cards don't include a specific theme, photos, characters or texts. This completely abstract feature enables wide-range usage, and they don't direct their viewer, and therefore open channels to one's mind and thoughts. Everyone sees the cards subjectively and personally through their own life history. The function of the cards was based on processing human image of an unconscious, pre-conscious and conscious mind and emotion by using an abstract picture.

The cards can be used in group and individual activity, with children, youngsters, adults and elderly. The cards work brilliantly for example during introducing and familiarizing tasks, as icebreakers, while emotional handling, as a tool for artistic education or for processing a chosen theme.

In addition to the picture cards, I made a manual to enable diverse and convenient basis to start working. With this manual, I also try to promote high-quality and safe working. The manual includes background and general info about the cards and theoretical views as shown in the thesis, though in more compact form. The manual explains what to look out for before using the cards, and how to proceed after the sessions. The manual gives you a variety of sample situations and help with using the cards. The manual is targeted for people who work with all age groups. The goal of the manual is to serve both first-timers and experienced picture card users by offering different sample situations and hints.

The abstract picture cards were an idea of my own, and I created them myself by painting them. All in all, I created over 130 cards, from which they were reduced to the final product by piloting. Piloting, or experimenting, happened mostly within church's children's and family work and employees. More than 20 piloting sessions were accumulated. During the pilotings I documented the sessions in the form of notes and observation.

Even though the abstract picture cards didn't originally have assigner-based need, during the process of making the thesis, they evolved to be very significant and necessary both to me and to the assigner. Also a number of external parties saw the cards' importance and potential. A specific target or purpose was not chosen for the cards, since they can be functional in all situations. A diverse base of knowledge gave strong grounds for the necessity and functionality of the cards.

Keywords: abstract picture cards, abstract art, picture cards, an unconscious, projective tests, projection, seeing art, spirituality

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 TILAAJAN ESITTELY.....	9
2.1 Kuopion tuomiokirkkoseurakunta	9
2.2 Kerhot ja iltatoiminta	12
3 TIETOPERUSTA	13
3.1 Abstraktin taiteen historia ja hengellisyys suhteessa kortteihin	13
3.2 Tiedostamaton ja alitajunta	16
3.3 Projisointi ja projektiiviset testit.....	17
3.4 Kuvan näkeminen.....	20
3.5 Neljäs ulottuvuus.....	23
3.6 Tunteet ja taiteen terapeuttisuus	24
3.7 Lasten taidekasvatus ja mielikuvitus.....	25
3.8 Korttien kytkeytyminen aikamme yhteiskuntaan ja uskonnollisiin virtauksiin	27
4 KUVAKORTIT MENETELMÄNÄ.....	29
4.1 Huomaa hyvä!	30
4.2 Kosketuksessa elämään	30
4.3 Vahvaa vanhemmuutta.....	30
4.4 Mielensterveys voimaksi.....	31
5 PROSESSI JA PILOTOINTI.....	31
5.1 Kuvakorttien luominen ja ulkonäkö	32

5.2 Dokumentointi.....	34
5.3 Ensimmäinen pilotointitilanne	35
5.4 Muita tilanteita	36
5.5 Esikouluvierailu	38
5.6 Korttien esittely työneuvottelussa.....	39
6 ABSTRAKTIT KUVAKORTIT	40
6.1 Käyttöopas.....	41
6.2 Eettisyys ja sen huomioiminen	42
7 LOPUKSI	43
7.1 Arviointi.....	43
7.2 Jalkauttaminen	46
7.3 Kehittäminen ja tulevaisuus	47
LÄHTEET	49
LIITTEET	52

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli luoda Abstraktit kuvakortit Kuopion tuomiokirkkoseurakunnan käyttöön, ensisijaisesti lapsi- ja perhetyöhön. Kuvakorttien lisäksi laadin oppaan korttien käyttäjälle laadukkaana ja turvallisen työskentelyn edistämiseksi. Opinnäytetyö ja Abstraktit kuvakortit olivat oma ideani. Kortit olen luonut itse, ja niiden toimivuutta on testattu käytännössä seurakunnan työssä. Pilotointiin perustuen kortteja valikoitui lopulliseen tuotokseen yhteensä 57 kappaletta. Pilotointi tarkoittaa kehittämistyössä tuotoksen konkreettista kokeilua eli testaamista (Humakin opinnäytetyöopas 2018).

Abstraktit kuvakortit ovat uusi tuulahdus muiden perinteisten kuvakorttien rinnalle. Vastoin tavallisia kuvakorttipakkoja kehittäessäni kortit eivät sisällä valokuvia, hahmoja, tekstejä tai mitään yksittäistä teemaa, vaan ovat täysin abstraktit, eli ”ei-esittävät”. Kortit eivät tällöin ohjaile käyttäjänsä, vaan jokainen näkee kortit yksilöllisesti omalla tavallaan ja oman elämänhistoriansa kautta. Tämä piirre mahdollistaa monipuolisemman ja syväluotaavamman tavan käyttää kortteja. Opinnäytetyössä puhuesani korttien käyttäjistä, tarkoitan tällä yleensä osallistujia, ns. asiakkaita, enkä tilanteiden ohjaajaa. Kuvakorteillani haluan mahdollistaa sen, että ihmiselle itselle voisi aueta uusia ovia sisimpäänsä. Kortteja voidaan käyttää ryhmä- sekä yksilötilanteissa, lasten, nuorten, aikuisten sekä vanhusten kanssa. Kortit toimivat erinomaisesti esimerkiksi tutustumiseen tai ryhmäytymistehtävissä, keskustelun avaajina, tunteiden käsittelyssä, taidekasvatuksen välineenä tai valitun teeman käsittelyssä. Korttien toimintaperiaate perustuu ihmisen tiedostamattomien, esitietoisten ja tiedostettujen ajatusten ja tunteiden käsittelyyn abstraktin kuvan avulla.

Abstraktien kuvakorttien tarpeellisuus on perusteltavissa useasta näkökulmasta. Ensinnäkin kaikki tässä opinnäytetyössäni käyttämät teoreettiset taustat ja tietoperusta tukevat korttien toimivuutta. Toiseksi tilaaja ja useat työelämän edustajat, sekä korttien pilotoinnissa mukana olleet osallistujat ovat nostaneet korttien tarpeen ja monipuolisuuden esille.

Teknologiaan hukkuva yhteiskuntamme tarvitsee apua esimerkiksi tunteiden ja ajatusten ilmaisemiseen ja käsittelyyn. Pedagoginen tarve ilmenee taito- ja taideaineisiin

liittyvän julkaisumateriaalin pulana. Huoli humanin sivistisyhteiskunnan tulevaisuudesta tulee esiin taidekasvatuksen aseman heikkenemisestä ja supistumisesta opetussuunnitelmassa. Taidekasvatuksella voidaan kehittää lasta kaikilla osa-alueilla, ja eheyttää luontaista tunne-elämää ja itsetuntoa. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 6–7.)

Opinnäytetyössäni kuvaan Abstraktien kuvakorttien prosessia alkuideasta lopulliseen tuotokseen. Opinnäytetyöhön sisällytän myös korttien käyttöoppaan, sekä muutaman korteista havainnollistavan kuvan. Esittelen myös tilaajan Kuopion tuomiokirkkoseurakunnan toimintaa erityisesti lapsi- ja perhetyön toimintojen osalta. Näin lukijan on helpompi hahmottaa kokonaiskuvaa, kun kuvailen pilotointitilanteita, jolloin Abstrakteja kuvakortteja käytetään. Käsittelen myös abstraktin taiteen käsitettä ja yhteyttä hengellisyyteen ja siten seurakunnan työhön. Opinnäytetyössä kerron tietoperustan avulla korttien toiminnasta, sekä perustelen korttien taustalla vaikuttavia tieteellisiä näkökulmia. Tietoperusta sisältää esimerkiksi kuvan näkemiseen, tietoisuuteen, alitajuntaan ja projisointiin liittyviä osioita, jotka ovat teoriona merkittävimpiä opinnäytetyön ja korttien kannalta. Lopuksi arvioin tuotoksen ja koko prosessin onnistumista ja kehityskohtia.

Olen aina kokenut itseni taiteelliseksi. Voisin jopa kuvailla itseäni taiteellisesti liikuttavaiseksi ihmiseksi Friedrich Nietzschen käsitteen mukaan (Nietzsche 1872, 32). Koska taide on minulle tärkeää, tuntui luonnolliselta hyödyntää ja käyttää sitä opinnäytetyössäni. Opintojen aikana Humanistisessa ammattikorkeakoulussa suoritin myös kaikki yhteisöpedagogin tutkinnon opetussuunnitelman sisältämät taide- ja kulttuurikasvatukseen liittyvät opintojaksot. Koen, että kyseiset opinnot ehdottomasti auttoivat itseäni jäsentämään taiteeseen ja taiteellisuuteen liittyviä asioita, ja edesauttoivat sekä valmistelivat minua opinnäytetyöhön liittyviin teemoihin. Opin paljon asioita itsestäni ja maailmasta. Taiteella on merkittävä rooli kulttuurissa ja taiteen kaikki elementit ovat läsnä jokapäiväisessä elämässä sekä vuorovaikutuksessa ihmisten välillä (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 6).

Nykyään ajattelen kaiken ympärillämme olevan jollain tavalla taidetta. Olisi naiivia ajatella, että taide tarkoittaisi vain esimerkiksi kuvataidetta. Itse näen taidetta niin luonnossa, sanoissa, tunteissa kuin vaikkapa rakennuksissakin. Lisäksi ajattelen jokaisesta ihmisestä löytyvän taiteellisuuden piirteitä ja kykyjä taidelähtöiseen ilmaisuun.

Ei tarvitse olla ammattilainen luodakseen, ymmärtääkseen tai tunteakseen taiteellisuutta jossain asiassa. Jokainen määrittelee itse, mitkä asiat kokee taiteena tai taiteellisina. Jokainen myös tuottaa taidetta omalla persoonallisella tavallaan, joko sitä tiedostaen tai tiedostamatta. Jokainen pystyy taiteen luomiseen ja on osa taidetta. Lisäksi jokainen kykenee luovuuteen, jos se mahdollistetaan, ja luovuudelle annetaan aikaa sekä tilaa, mutta valitettavan usein luovuus saatetaan tukahduttaa tiedostamatta (Uusikylä 2001, 14). Herbert Readin mukaan jokaisesta löytyy kyky luoda ja ilmaista itseään, mutta ongelmana on pysyä luovana. Hänen mukaansa vain taide kykenee säilyttämään ihmisyyden kanavat aukinaisena. (Jurvelius 1988, 10.)

Ylläkuvatut ominaisuudet voidaan ajatella kannattelevan koko opinnäytetyön taustalla. Näihin ajatuksiin vaikuttavat lisäksi varmasti omat maailmaan ja hengellisyyteen liittyvät kokemukseni ja tunteeni. Ajattelisin, että jos ei jokainen, niin ainakin itse koen tarvetta ja vetovoimaa taiteellisuuteen ja jonkinlaiseen kauneuteen.

Idea Abstrakteihin kuvakortteihin sai ensisysäyksensä keväällä 2017, kun tutustuin enemmän perinteisiin kuvakortteihin ja niiden käyttämiseen. Innostuin kuvakorteista menetelmänä, mutta tuntui, etteivät ne ehkä anna tarpeeksi mahdollisuuksia yksilön moniulotteiseen ja syvään huomioimiseen. On helppo valita esimerkiksi kortti, jossa on aurinko, ja kertoa, että tykkää kesästä. Tai voi yksinkertaisesti vain valita Nallekorteista väsynyt nalle ja kertoa nukkuneensa huonosti. Kun korttien kapasiteetti ei riittänyt, alkoi mielessäni työstäytyä ajatus kuvakorteista, jotka olisivatkin abstraktit. Ryhdyin pohtimaan aihetta varovaisesti. Ensimmäisenä otin ajatukseni opinnäytetyöstä ja kuvakorteista yleisesti puheeksi erään läheiseni kanssa. Hän työskentelee Ensi- ja turvakodilla, joten ajattelin hänen ammattitaidostaan ja laajasta työkokemuksesta olevan hyötyä. Hän suhtautui aiheeseen innokkaasti ja piti ideaani hyvänä. Hänen lisäksi opinnäytetyötäni ja Abstrakteja kuvakortteja on ollut koko prosessin ajan tukemassa aktiivisesti myös puolisoni. Hän opiskelee Itä-Suomen yliopistossa pääaineenaan sosiaalipsykologia. Keskustelut puolisoni kanssa ovat olleet hedelmällisiä, ja tuoneet opinnäytetyöhöni monipuolisia näkökulmia ja ajatuksia.

Myös opinnäytetyöni tilaaja, Kuopion tuomiokirkkoseurakunnan lapsi- ja perheyönohjaaja Paula Raatikainen, on ollut merkittävä tuki koko matkani ajan. Otin Raatikaiseen yhteyttä syksyllä 2017 kertoakseni opinnäytetyöni aiheesta, ja tiedustellakseni olisiko hän kiinnostunut siitä. Osasin olla yhteydessä häneen, sillä olin suorittanut

tuomiokirkkoseurakunnalla jo aikaisemmin yhden edellä mainituista taide- ja kulttuurikasvatuksen opintojaksoista harjoitteluna, ja tällöin pääsin työskentelemään myös Raatikaisen kanssa. Yhteistyömme sujui erinomaisesti, ja ajattelin myös hänen kokemuksestaan olevan merkittävin apu opinäytetyölleni. Lisäksi tiesin edellisen harjoittelun perusteella hänen käyttävän paljon erilaisia kuvakortteja työssään. Koen suurta kiitollisuutta siitä, että hän innostui opinäytetyöni aiheesta ja näki sen yhtä merkittävänä kehittämisenpaikkana kuin minäkin, ja pääsin seurakunnalle harjoitteluun puolen vuoden ajaksi Raatikainen ohjaajanani. Olen erittäin kiitollinen kaikesta saamastani avusta ja tuesta.

Abstraktit kuvakortit olen tuottanut ja luonut itse maalaamalla. Lisäksi korteista painettiin kaksi erää yhteistyössä kuopiolaisen Tuovisen painotalon, Offsetpaino L. Tuovinen Ky:n, kanssa. Näin tilaaja sai itselle laadukkaat painetut kortit, ja minulle jäi alkuperäisten korttien lisäksi myös yksi painettu erä. Valmiit maalatut kuvakortit skannattiin ensin seurakunnalla, minkä jälkeen ne lähetettiin käsiteltäviksi ja painettaviksi painotalolle. Harkitsimme myös suuremman erän painattamisesta, sillä kortit olivat herättäneet paljon kiinnostusta. Päädyimme kuitenkin maltilliseen ratkaisuun. Tarvittaessa kortteja kuitenkin pystyisi teettämään lisää. Oppilaitos ei osallistunut korttien painamisesta syntyneihin kuluihin, vaan seurakunta toimi kustantajana.

2 TILAAJAN ESITTELY

Seuraavaksi esittelen Kuopion tuomiokirkkoseurakuntaa organisaationa sekä erityisesti niitä toimintoja, jotka ovat merkittävimmät oppinäytetyöni kannalta. Näillä tarkoitan esimerkiksi seurakunnan lapsi- ja perhetyön järjestämiä erilaisia kerhoja ja iltatoimintaa, jolloin Abstraktien kuvakorttien pilotointi, eli testaaminen ja kokeileminen, pääasiassa harjoitteluni aikana tapahtui.

2.1 Kuopion tuomiokirkkoseurakunta

Kuopion tuomiokirkkoseurakunta on osa Kuopion evankelis-luterilaista seurakuntayhtymää. Seurakuntayhtymä tarkoittaa saman kunnan alueella toimivia seurakuntia ja niiden muodostamaa yhtymää. Tähän yhtymään kuuluu kuusi seurakuntaa. Tuo-

miokirkkoseurakunta muodostuu Kuopion ydinkeskustasta, Inkilänmäestä, Peiposenrinteestä, Rönöstä ja uuden Haapaniemen alueista. Jäseniä seurakunnalla on noin 12 600. (Kuopion seurakunnat 2018.)

Seurakuntana Kuopion tuomiokirkkoseurakunta on perinteitä kunnioittava, mutta tavoittelee myös uudistumaan ja pysymään aikamme yhteiskunnan mukana. Seurakunta pyrkii olemaan ihmisen elämän joka vaiheissa mukana, niin pienissä arkisissa hetkissä kuin myös suurissa elämän muutoksissa ja ongelmatilanteissa. Seurakunta levittää toiminnallaan välittämistä ja kristinuskon evankeliumia sekä rakkautta. Kuopion tuomiokirkkoseurakunnan tavoitteena on tarjota palveluita niin lapsille, nuorille, aikuisille, perheille kuin vanhuksillekin. Suurin asiakaskunta tuomiokirkkoseurakunnalla ovatkin vanhukset, mikä näkyy esimerkiksi hautajaistoimitusten määrässä. (Kuopion seurakunnat 2018.)

Kuopion tuomiokirkkoseurakunnan sydän on Tuomiokirkko. Kirkon lähellä sijaitsevat monet kaupungin ja aluehallinnon toiminnot, sekä rikas ja monipuolinen kulttuuri-, yritys- ja järjestötoiminta. Tuomiokirkkoseurakunta pyrkiikin olemaan luonnollinen ja lähestyttävä yhteistyökumppani, ja näin palvella laajasti kansankirkkonsa jäseniä. (Kuopion seurakunnat 2018.)

Kuopion tuomiokirkkoseurakunnalla työskentelee paljon erilaisia seurakunta-alan ammattilaisia. Näitä ovat esimerkiksi nuorisotyönohjaajat, lastenohjaajat, seurakuntapastorit, sairaalapapit, diakonit, kanttorit, keittiöllä emännät, seurakuntamestarit sekä kirkkoherra. Yhteensä työntekijöitä on noin parikymmentä. Lisäksi seurakunnalla työskentelee yleensä runsaasti vapaaehtoisia, isosia ja kerhonohjaajia, sekä harjoittelijoita, niin myös Kuopion tuomiokirkkoseurakunnalla. (Kuopion seurakunnat 2018.) Yhteistyökumppaneita Kuopion tuomiokirkkoseurakunnalla on muut seurakuntayhtymään kuuluvat seurakunnat, sekä koko Suomen muut seurakunnat ja kirkot. Näiden lisäksi seurakunta toimii tiiviisti esimerkiksi koulujen kanssa järjestäen muun muassa erilaisia tapahtumia, vierailuja, koulutuksia ja aamunavauksia. Juhlat, kuten joulukuun pääsiäinen ja muut kirkolliset juhlapyhät rytmittävät vuoden kulkua. Kirkko ja uskonto ovat siis selkeästi osa koulujen ja päiväkotien arkea ja juhlaa. (Kuopion seurakunnat 2018.)

Harjoitteluohjaajani toimi myös erään päiväkodin mentorina. Mentorointi tarkoittaa vastavuoroista keskustelusuhdetta, jossa jaetaan, tässä tapauksessa seurakunnan ja

kunnan varhaiskasvatuksen henkilökunnan välisiä, kokemuksia ja näkemyksiä. Uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (VASU) mukaan seurakunta toimii yhtenä kunnan varhaiskasvatuksen yhteistyökumppanina, ja siten kasvatuskatsomuksen mentorit saavat jakaa oman osaamisensa kunnan varhaiskasvattajille. Mentorointi edellyttää myös seurakunnan työntekijöiltä VASUN vaatiman pedagogian, termien, sisältöjen ja normien tuntemista. (Sakasti 2018.)

Kuopion tuomiokirkkoseurakunta on osa seurakuntayhtymää, jolloin sillekin valitaan seurakuntavaaleissa yhteinen kirkkovaltuusto sekä seurakuntaneuvostot. Yhteinen kirkkovaltuusto päättää yhtymän talousarviosta, kirkollisveron suuruudesta, rakennushankkeista ja suurimmista avustuksista. Lisäksi kirkkovaltuuston tehtävänä on jakaa seurakuntatyöhön käytettävät varat seurakuntien kesken. Seurakuntaneuvoston tehtävänä on esimerkiksi kirkkolain ja kirkkojärjestyksen mukaisesti yleisesti johtaa toimintaa seurakunnassa, edistää hengellistä elämää sekä toimia seurakunnan tehtävien toteuttamiseksi. Seurakuntaneuvostossa puheenjohtajana toimii kirkkoherra, Kuopion tuomiokirkkoseurakunnassa hän on Ilpo Rannankari. (Kuopion seurakunnat 2018.)

Seurakunnat ovat varsin itsenäisiä toimijoita ja vastaavat itse omasta taloudestaan, hallinnostaan ja toiminnastaan. Päätöksentekijät valitaan vaaleilla. Suomessa kaikki seurakunnat muodostavat yhdessä hiippakuntia. Näitä hiippakuntia on yhteensä yhdeksän. Hiippakunnista jokaista johtaa oma piispa yhdessä tuomiokapitulin kanssa. Kirkolliskokous on kirkon ylin päättävä elin, joka kokoontuu kaksi kertaa vuodessa. Kirkkovaltuusto on seurakunnan ylin päättävä elin, johon jäsenet valitaan seurakuntavaaleissa neljän vuoden välein seurakuntalaisten toimesta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2018.) Marraskuussa 2018 oli viimeisimmät seurakuntavaalit. Ehdokkaaksi voivat asettua kaikki yli 18-vuotiaat seurakunnan jäsenet, ja erityisesti nuoria toivotaan mukaan vaikuttamaan kirkon asioihin. Vaaliteema on jakautunut tänä vuonna valtakunnallisesti viiteen eri osioon, ”Minun kirkkoni uskoo, toivoo, rakastaa, on lähellä ja uudistuu”. (Kuopion seurakunnat 2018; Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2018.)

Kirkon ja seurakunnan rahoitus kerätään verotuksen kautta kirkollisverona. Tämän lisäksi toimintaa rahoitetaan esimerkiksi puunmyynti- ja vuokratuloilla sekä kolehti-

ja testamenttilahjoituksilla. Seurakunnat ovat alkaneet saada valtion aiemmin myöntämän yhteisöverotuoton tilalle lakisääteistä valtionrahoitusta vuodesta 2016 eteenpäin. Valtionrahoituksen suuruus on 114 miljoonaa euroa, jonka avulla seurakunnat jatkavat kirkolle määrättyjä yhteiskunnallisia tehtäviä. Näitä ovat esimerkiksi yhden tai useamman hautausmaan hoitaminen, kulttuurihistoriallisten kirkkorakennusten ylläpitäminen, kirkonkirjojen ylläpitäminen sekä suuresti lisääntyneet sukututkimukset. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2018.)

2.2 Kerhot ja iltatoiminta

Kuopion tuomiokirkkoseurakunnan lapsi- ja perhetyön järjestämät kerhot koostuvat pääosin viikoittain kokoontuvista päiväkerhoista, perhekerhosta sekä vauvakerhosta. Päiväkerho on 3–5-vuotiaille lapsille suunnattu kerho, joka kokoontuu kaksi kertaa viikossa. Ryhmän enimmäiskoko on 10 lasta, ja toimintaan vaaditaan sitova ilmoittautuminen. Kerho on kaikille maksutonta. Kerhossa lapset pääsevät toimimaan virikkeellisesti ja monipuolisesti opetellen esimerkiksi muiden kohtaamista ja sosiaalisia taitoja, leikkimistä, liikkumista sekä kädentaitoja. Päiväkerhoissa myös musiikki, hiljentyminen, ihmettely ja hengellisyys ovat tärkeitä. (Kuopion seurakunnat 2018.)

Perhekerho on suunnattu kaikille lapsille, perheille, isovanhemmille sekä perhepäivähoitajille. Kerho kokoontuu kerran viikossa. Toiminta on ilmaista eikä vaadi ilmoittautumista. Kerhossa kohdataan, leikitään, lauletaan, askarrellaan ja pohditaan elämään liittyviä erilaisia asioita ja aiheita. Vauvakerho on alle 1-vuotiaille vauvoille ja heidän vanhemmilleen sekä vauvaa odottaville vanhemmille tarkoitettu kerho, joka kokoontuu kerran viikossa. Kerho on kaikille ilmainen eikä ennakkoilmoittautumista tarvita. Vauvakerho on vanhemmille todella tärkeä vertaistuen paikka, jossa saa turvallisesti keskustella niin iloisista kuin haastavistakin vauva-arjen ja uuden elämäntilanteen tuottamista asioista. (Kuopion seurakunnat 2018.)

Kuopion tuomiokirkkoseurakunnan lapsi- ja perhetyö järjestää paljon toimintaa myös iltaisin. Yleensä kerran viikossa pääsee osallistumaan esimerkiksi perheiltaan, lasteniltaan, pariskuntieniltaan tai äitieniltaan. Perheilta on nimensä mukaisesti perheille tarkoitettua yhteistä toimintaa. Perheilloissa on aikaa hiljentyä ja pysähtyä arjen keskellä, mutta tarjolla on myös paljon leikkiä, askartelua ja pelailua yhdessä oman ja muiden perheiden kanssa. Lastenilta on kaikenikäisille lapsille suunnattua mielekästä puuhaa.

Iltaan on ennakoilmoittautuminen, mutta toiminta on kaikille lapsille ilmaista. Vanhemmat tuovat ja hakevat lapsensa illalla sovittuna aikana. Seurakunta järjestää työntekijöiden lisäksi nuoria kerhonohjaajia avuksi sen mukaan, paljonko lapsia on iltaan ilmoittautunut. Lastenilta on tuomiokirkkoseurakunnalla uusi toimintamuoto, ja sai osakseen suuren suosion jo heti ensimmäisellä kerralla. (Kuopion seurakunnat 2018.)

Pariskuntienilloissa tarjotaan illallista, musiikkia ja hiljentymisen mahdollisuus puolisoille. Ilta koostuu myös hartaudesta ja romanttisesta hetkestä rakkaan kanssa. Iltaan osallistuminen on maksutonta, ja myös lastenhoito järjestetään seurakunnan toimesta. Äitieniltoihin ovat tervetulleita kaikki äidit rentoutumaan. Illan aikana nautitaan illallista ja jaetaan ajatuksia, iloja ja huolia. Vertaistuki on tällöinkin merkittävässä osassa. Äitienillat ovat myös ilmaisia. (Kuopion seurakunnat 2018.)

3 TIETOPERUSTA

Seuraavaksi esittelen muun muassa käsitettä ”abstrakti” ja kerron abstraktista taiteesta sekä sen historiasta ja suhteesta hengellisyyteen, ja sitä kautta kortteihini. Esittelen myös Abstraktien kuvakorttien taustalla vaikuttavia teorioita, ja opinnäytetyöni tietoperustaa. Koen Abstraktit kuvakortit tarpeelliseksi ja ajankohtaiseksi, ja tulen tietoperustan kautta perustelemaan korttien tarpeellisuutta ja toimivuutta. Merkittävimmät teemoja tietoperustassa ovat esimerkiksi alitajuntaan, tietoisuuteen, projektiioon, kuvan näkemiseen, taiteen vaikutuksiin sekä yhteiskunnallisiin ja uskonnollisuuteen liittyvät osiot.

3.1 Abstraktin taiteen historia ja hengellisyys suhteessa kortteihin

Usein abstraktin käsitteellä tarkoitetaan ”ei-todellinen” tai ”ei-esittävä”. Sana abstrakti tulee latinan verbistä *abstrahere* ja tarkoittaa irrottamista. Kaikki tänä päivänä käyttämämme symbolit, kirjaimet ja numerot ovat syntyneet abstraktion avulla, ja kaikki käyttämämme sanat ovat todellisuuden abstraktiota. (Väisänen 2017, 120.)

Eurooppalaisen kulttuurin kehitys oli merkittävää, ja erityisesti kreikkalaiset olivat tärkeässä roolissa kuvataiteissa esihistoriallisista ajoista lähtien. Kuvanveisto ja erilaisten saviruukkujen graafiset kuvioinnit olivat kehittyneet monien vuosisatojen ajan. Kuvanveisto oli Kreikassa oleellista uskonnollisuudessa, jolloin veistoksista huokui

selkeästi henkinen merkitys. Henkisiä ulottuvuuksia kuvattiin teoksissa korostamalla hahmon ylävartaloa, sillä Aristoteles ajatteli ihmisen sielun löytyvän sydäimestä. (Pasanen 2004, 14.)

Koska veistoksissa tuntui vaikuttavan jopa maagisia voimia, jumalia esittäviä kuvia palvottiin suuresti, ja niiden ajateltiin sisältävän samat voimat kuin aidoillakin jumalilla. Joidenkin veistosten uskottiin olevan konkreettisia todisteita oikeista jumalista, sillä ajateltiin, että ne olivat syntyneen ilman ihmisen käden kosketusta. Myös ikoneissa esitetyt hahmot uskottiin kuvaavan aitoja pyhiä henkilöitä. Muotokuvat ajateltiin autenttisiksi myös siksi, että taiteilijan uskottiin olevan aidosti yhteydessä kyseisen pyhän henkilön kanssa. (Pasanen 2004, 14; Williamson 2004, 10.)

Kun kreikkalainen tyyli levisi hiljalleen Roomaan ja alkoi vaikuttaa roomalaiseen taiteeseen, vaihtuivat jumalien kuvat keisarien kuviksi. Nyt palvottiinkin keisareita, ja kuvat olivat efektiivisiä symboleita, eli uskottiin kyseisen hallitsijan olevan aidosti läsnä kuvassa. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, ettei keisarin tarvinnut saapua konkreettisesti paikalle ja hänen silti ajateltiin olevan siellä. (Pasanen 2004, 14–16.)

Kristinusko vakiintui Rooman uskonnoksi vuonna 313, minkä seurauksena efektiivisten symbolien käyttö ja kuvien palvonta kehittyi sisällöltään, pyhyden merkitys muuttui ja kuvat saivat uusia piirteitä. Kuvien palvominen ja pyhät kuvat alkoivat sekoittua keskenään. (Pasanen 2004, 16–17.) Kuvat hyväksyttiin myös ”lukutaidottomien raamatuksi”, sekä helpottamaan pyhien tekstien ymmärtämistä aikana, jolloin vain kaikkein koulutetuimmat kirkonmiehet ymmärsivät latinaa. (Pasanen 2004, 16–17; Williamson 2004, 66.) Lopulta keisarin, Kristuksen, pyhimysten ja kirkonmiesten kuvia palvottiin ja huomioitiin yhtäläillä. Kuva oli saanut voimakkaan riittiesineen aseman. Muutos ilmeni myös maalaustaiteessa, jossa kaikki maallisuuteen ja epäpyhään liittyvät asiat poistettiin. Ihmishahmosta ja erityisesti kasvoista tuli merkittävä osa kuvaa, ja ajateltiin, että kasvoista välittyi katsojalle Pyhä Henki. Kristuksen kuvissa katsetta korostettiin luonnottoman suurikokoisilla silmillä, sillä uskottiin Hänen henkensä välittyvän näin kirjaimellisesti, ja päästiin kosketukseen Pyhän Hengen kanssa. (Pasanen 2004, 16–17.)

Abstraktin taiteen voidaan ajatella syntyneen noin 1900-luvun alussa (Arnkil 2003, 136). Abstrakti maalaustaide vakiintui Suomeen erityisesti vasta 1950-luvun alussa.

Toisaalta jo 1910-luvulla suomalaiset taiteilijat ottivat vaikutteita kuuluisista ja merkittävistä Wassily Kandinskyn teoksista. (Sederholm (toim.) 2003, 15.)

1900-luvun alussa alkoivat taiteellisen vapauden tuulet puhaltaa. Selkeät ja realistiset maalaukset olivat vaihtumassa tunnistamattomiin, tökeröihin ja luonnottoman värikkäisiin töherryksiin. Aluksi yleisön oli vaikea hyväksyä muutoksia kuvan kadotessa maalauksista lähes kokonaan, sillä tuolloin yritettiin vasta tottua impressionismiin. (Pasanen 2004, 7.) Impressionismissa pyritään tunnelman luomiseen ja autenttisen hetken tai tilanteen kuvaamiseen (Nurminen 2017, 6–7).

Kasimir Malevits voidaan ajatella olleen yksi abstraktin taiteen merkittävimmistä vaikuttajista. Vuonna 1915 hän oli ensimmäinen, joka sai hiljennettyä niin katsojat kuin taiteilijatkin esittelemällä taidenäyttelyssä Pietarissa maalauksensa nimeltä ”Neliö”. Teoksessa oli ainoastaan musta neliö ja valkoinen tausta. Toinen vallankumouksellinen taiteilija Aleksandr Rodtsenko haastoi Malevitsin maalauksellaan ”Mustaa mustalla”. Malevits vastasi tähän vielä vuonna 1919 teoksellaan ”Valkoinen neliö valkoisella”. Tällöin molemmat taiteilijat olivat yhtä mieltä siitä, että maalaustaide oli nyt tullut tiensä päätökseen, viimeiset maalaukset oli maalattu. Tiedettävästi kuitenkin tämän jälkeen taiteilijat ryhtyivät suosimaan tällaisia tyhjiä maalauksia sekä valkoisia ja mustia neliöitä teoksissaan. (Pasanen 2004, 7.) Myös luomani Abstraktit kuvakortit sisältävät kaksi korttia, mustan ja valkoisen neliön, perustuen juurikin Malevitsin ja Rodtsenkon taiteeseen ja abstraktin taiteen historiaan.

Kasimir Malevits puhui mustasta neliöstään paljaana ikonina. Myös Ad Reinhardt kuvasi teoksiaan kuvattomiksi ikoneiksi. Tavallisesti ikonilla tarkoitetaan ortodoksisen kirkon uskonnollisiin tilanteisiin liittyviä pyhäinkuvia. (Pasanen 2004, 13.) Sana ikoni tulee kreikankielisestä sanasta *eikon* ja tarkoittaa kuvaa. Kuitenkin sana ikoni on sisällöltään ja merkitykseltään suppeampi, kuin alkuperäinen sana, joka käsittää kaikenlaiset kuvat. (Pasanen 2004, 13; Williamson 2004, 9.) Uskontojen pyhäinkuvaksi ikoni on vakiintunut vuosisatojen aikana. Eriyksen merkityksen se sai varhaisella keskiajalla, kun kuvantekijät kokivat vainoja ja kuvia poltettiin. (Pasanen 2004, 13.)

Pasanen (2004, 13) pohtii kirjassaan olisivatko Malevitsin ja Reinhardtin abstraktin taiteen teokset olleet eräänlaisia pyhäinkuvia. Voidaan ajatella, että pyhäinkuvat luonnollisesti tuottavat olemukseltaan pyhää henkisyttä. Myös abstraktilla taiteella oli tavoitteena luoda visuaalisin keinoin yhteys todellisuuden korkeammille tasoille. Tällä

tasolla voidaan ajatella henkisyiden ja harmonisen järjestyksen ilmenevän. Esimerkiksi erityisesti Malevitsin ja Kandinskyn päämääränä oli avata taiteen avulla yksilölle kokemuksellinen yhteys ja kanava todellisuuden henkiseen ulottuvuuteen. (Pasanen 2004, 13, 169.) Ajattelisin, että jonkinlaiseen samankaltaiseen tilanteeseen pyrinkin Abstrakteilla kuvakortteillani pääsemään.

3.2 Tiedostamaton ja alitajunta

Koska korttien yksi merkittävimmistä teoriataustoista perustuu ihmisen tiedostamattomien ja esitietoisten ajatusten ja tunteiden nousemisesta tietoisuuteen abstraktin kuvan avulla, voidaan päästä kortteja käyttämällä uudennlaiselle tasolle. Sigmund Freud (1856–1939) ajatteli mielen jakautuvan tiedostamattomaan osaan eli Se (Id) sekä tietoiseen osaan eli Minä (Ego). Näiden välissä on välialue tai vyöhyke, esitietoisuus, jossa myös osa Minä-toiminnoista sijaitsee. Tällöin Minä-toiminnot toimivat kuin kanavana tiedostamattomien asioiden palauttamiseksi tietoisuuteen. Jotta tiedostamattomat asiat saadaan tietoisuuteen, täytyy aines saattaa esimerkiksi visuaalisten assosiaatioiden, merkkien tai symbolien muotoon, eli ulkoisiksi havainnoiksi, tässä tapauksessa siis abstrakteihin kuviin. (Eskola & Järventie 2001, 49–51.)

Alitajunta voidaan yleismaailmallisesti ajatella olevan ihmisen persoonallisuuden tiedostamaton osa, joka silti myös vaikuttaa henkilön käyttäytymiseen. Alitajunnan synonyymi voisi siis olla esimerkiksi termi tiedostamaton, ja näin psykologinen tietosanakirja sen määritteleekin. Psykologiassa vaikuttavat tieteilijät myös saattavat määrittellä alitajunnan eri tavoin, esimerkiksi piilotajuksi tai esitiedoksi, tai vaikkapa kuten Freud puhuu alitajunnasta ja Id:stä. Joka tapauksessa alitajuntaan eli tiedostamattomaan voidaan ajatella vaikuttavan psyykkiset tekijät, joista ihminen ei ole tietoinen sillä hetkellä esimerkiksi defenssien takia. Psyykkisiä tekijöitä voivat olla vaikkapa motiivi, halu tai tunne. Freudin mukaan alitajunta voi myös olla varasto, jonne kaikki torjutut ja kielletyt asiat on koottu. (Koljonen 2015, 8.)

Psykologi Tony Dunderfelt määrittelee alitajunnan kuitenkin hieman positiivisemmin ja arkisemmin kuin vaikkapa Freud. Hän ajattelee alitajunnan muodostuvan miljoonista lähes automaattisista toimintamalleista. Alitajunta on kuin psykologinen immuniteettijärjestelmä, joka pyrkii auttamaan meitä jokaisessa tilanteessa. Alitajunnassa

tapahtuu jatkuva laskelmoiminen, tasapainottelu, ohjaaminen ja luovuus. Siellä käsitellään valtavasti tietoa nopeasti, helposti, automattisesti ja yleensä tarkasti. (Koljonen 2015, 9.)

Carl Gustav Jung kuvaa ihmisen psyyken muodostuvan useasta osasta. Kaikkein syvimmillä vaikuttavat tietoisuus ja minuus. Näiden ulkopuolella on henkilökohtainen piilotajunta, joka on varsin yhteneväinen Freudin tiedostamattoman käsitteen kanssa. Jungin mukaan piilotajunnasta löytyvät unohdetut, torjutut, ahdistuneisuuden painottamat tai epämieluisasti ladatut muistot. Tällaisia emotionaalisesti latautuneita, torjuttuja järjestelmiä tai patoutumia hän nimittää komplekseiksi. Kuitenkaan kaikki kompleksit eivät ole negatiivisia. Tällaisia hyviä ja positiivisia varauksia hän kutsuu niin ikään luoviksi potentiaaleiksi. Henkilökohtaisen piilotajunnan ulkopuolella vaikuttaa täysin tiedostamaton kollektiivinen piilotajunta, jolla tarkoitetaan jokaisessa ihmisessä yhteisesti ilmenevää ominaisuutta ja valmiutta kuviin ja kuvien tuottamiseen. Piilotajunnasta Jung ajattelee löytyvän arkkityyppejä, joilla hän tarkoittaa luonteeltaan kollektiivisia muotoja tai kuvia, mitkä ilmenevät samoin kaikkialla maailmassa. (Geels & Wikström 2009, 179–180.)

Alitajunta on merkityksellinen ja hyödyllinen osa ihmisen psyykeä. Voidaan myös esimerkiksi ajatella, että mikäli tietoinen ja tiedostamaton mieli eivät ole vuoropuhelussa keskenään, saattaa seurauksena olla ihmisen psykologinen häiriintyminen. Tällöin sekä psyykinen, että myös fyysinen terveys horjuvat. (Koljonen 2015, 11.) Psyykkiset ominaisuudet ovat voimakkaita ja vaikuttavia. Asiat, joita teemme, kuinka käyttäydymme, suhtaudumme toisiimme ja ylipäätään selviämme elämässä, arjessa ja yhteiskunnassa, ovat peräisin suurimmaksi osaksi psyykkisistä ominaisuuksista ja toiminnoista. (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 26–27.)

3.3 Projisointi ja projektiiviset testit

Projektio tarkoittaa peilaamista tai heijastamista. Psykologisissa testeissä tällä tarkoitetaan tapaa, jossa tutkittava heijastaa psyykkisiä ominaisuuksiaan ja piirteitään hänelle esitettyjen monitulkintaisten ärsykkeiden kautta. Yleensä tutkittavan tulee ärsykeen perusteella antaa verbaalinen tulkinta tai havainto, tai mahdollisesti esimerkiksi piirtää vastaus tai ilmentää sitä muulla tavoin. Joka tapauksessa tutkittava aina vastaa testitehtävään, joko reaktiolla tai tuotoksella. (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 44, 88–89, 95.)

Psykologiset persoonallisuustestit voidaan karkeasti jakaa psykometriin, eli objektiivisiin tilastoja hyödyntäviin, ja projektiivisiin, eli subjektiivisiin tulkintoihin perustuviin testeihin. Tässä yhteydessä keskitymme vain jälkimmäiseen. Tarve ja kiinnostus persoonallisuuden ja luonteenpiirteiden mittaamiseen testien avulla on lähtöisin yhteiskunnallisista tarpeista. Ensimmäiset yritykset voidaan ajatella alkaneen 1800- ja 1900-lukujen taitteessa Grace Fernaldin toimesta. Kasvatustieteilijä oli kehittänyt omaan persoonallisuusteoriaansa pohjautuvia kirjoitustehtäviä, joiden avulla ihmisen persoonaa ja luonnetta mitattiin. (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 42.)

Englantilaista Sir Francis Galtonia voidaan pitää 1800-luvun loppupuolella psykologisen testaamisen isänä, joka ajatteli lähes kaiken olevan mitattavissa. Hän oli merkittävä pioneeri kokeellisen psykologian alalla ja todella kiinnostunut tutkimaan ja mittaamaan ihmisten subjektiivisia eroja. Erityisesti perimän tutkiminen kiinnosti Galtonia. Innostus oli peräisin Charles Darwinilta, jolle hän oli sukua. Älykkyyttä mittaavien menetelmien lisäksi Galton kehittäi erilaisia tapoja tutkia persoonallisuutta, kauneutta, luentojen tylsyyttä ja rukouksen tehokkuutta. Siirryttäessä tutkimuksissa edelleen objektiivisempiin ominaisuuksiin olivat testit hieman kömpelöitä eikä kovinkaan valideja, eli päteviä. Toisaalta nämä psykologisen testaamisen pioneerit pystyivät todistamaan, että mieltä voi tarkastella ja mitata tieteellisesti. (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 37.)

Projektiiviset persoonallisuustestit saivat alkunsa niin ikään Galtonin toimesta. Hän nimitti projektiivisiä menetelmiä assosiaatiometodeiksi. Assosiaatio on jo klassisten kreikkalaisten filosofien Platonin ja Aristoteleen aikana löydetty mekanismi, jolla tarkoitetaan miellelyhtymää (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 213). Eräässä sanoihin liittyvässä metodissaan hän esitti ärsykesanan, johon tuli vastata neljän sekunnin aikana niin monella mieleen tulevalla miellelyhtymäsanalla kuin mahdollista. Tämän jälkeen hän kategorisoi sanat päätellen ihmisen mentaalisten prosessien syntyvän tietoisuutta syvemmillä tasoilla. Sigmund Freudin terapiassa käyttämä assosiaatiosovellus ajatellaan olevan lähtöisin Galtonilta. Carl Jung kehittäi menetelmää ja vuonna 1910 lopullisessa testissä oli 100 ärsykesanaa, joihin testattava vastasi ensimmäisellä mieleen tulevalla sanalla mahdollisimman nopeasti. Kyseistä testiä nähdään usein käytettävän tänä päivänä viihteellisesti television keskusteluohjelmissa, haastatteluissa ja radiossa. (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 43.)

1910-luvulta alkaen alkoivat projektiiviset testit kehittymään. Suuren harppauksen teki sveitsiläinen psykiatri Hermann Rorschach kehitellessään vuosia Rorschachin mustetahrastestin. Testi koostui tarkoin suunnitellusta kymmenestä mustetahrastakuvasta, joiden avulla pyrittiin tutkimaan poikkeavien ihmisen persoonallisuuden syvimpiä piirteitä. Tutkittava kertoo jokaisen kuvan kohdalla, mitä niissä hänen mielestään esiintyy. Vastauksia jokaisesta tahrasta saa antaa useammankin. Työnsä julkaistua Rorschachin kuoli vain vuosi myöhemmin, jolloin muut tutkijat viimeistelivät menetelmän. (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 43, 100.)

Psykologi Henry Murrayn ja psykoanalyytikko Christiana Morganin vuonna 1935 julkaistu TAT eli Thematic Apperception Test puolestaan pyrkii tutkimaan ihmisen normaalia persoonallisuutta. TAT testissä tutkittavalle näytetään erilaisia kuvatauluja, joista hän ryhtyy kertomaan tarinaa. Tarinassa tulee selvittää, mitä kuvassa tapahtuu, mitä ennen tilannetta on tapahtunut, ja mitä tulee tapahtumaan tilanteen jälkeen. Menetelmässä oletettiin tarinankerronnan yhteydessä ihmisen tarpeiden ja kunnianhimon nousevan esille. (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 43–44.) TAT testistä on myös kehitelty lapsille suunnattu versio CAT eli Children's Apperception Test. Sekä Rorschachin mustetahrastesti, eli RO että TAT testi ovat maailmanlaajuisesti levinneimmät ja tutkituimmat projektiiviset persoonallisuustestit. (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 98.)

Lasten persoonallisuutta tutkittiin heidän piirustuksia arvioimalla. Lapset pystyvät luonnollisesti ja helposti ilmaisemaan ajatuksiaan piirtämällä. Vuonna 1948 psykologi John Buck suunnitteli House-Tree-Person – menetelmän, jossa tutkittava piirtää talon, puun ja ihmisen. Yleensä testattavana oli lapsia. Nykyään testiä käytetään myös esimerkiksi aivovaurioista tai muista neurologisista häiriöistä kärsivien ihmisten kanssa. Piirrosten perusteella pyrittiin tarkastelemaan lapsen persoonallisuutta olettamalla, että hän projisoi sitä teoksessaan. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi heijastaa piirustuksiin omia tiedostamattomia käsityksiään ja ajatuksiaan. Olennaista on myös keskustella tutkittavan kanssa tuotoksista. (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 44, 95–96.)

Toinen tänä päivänäkin suosittu piirustukseen pohjautuva persoonallisuustesti on Wartegg Zeichen Test eli WZT, jonka kehitti 1930-luvulla itävaltalais-saksalainen psykologi Ehrig Wartegg. Testissä on kahdeksan ruutua, joissa on piirroksen alku, eli alkumerkki jokaisessa. Tutkittava jatkaa itse piirroksen loppuun haluamallaan tavalla ja

nimeää ne. Ruutuja saa työstää missä järjestyksessä tahansa. Alkumerkkien ja henkilön piirrosten symbolisuus ovat testin tulkinnan perustana. Jokaisella alkumerkillä on myös omat symbolinsa ja teemansa, jolloin tutkittavan piirrosten perusteella pystytään tutkimaan hänen suhtautumistaan tai reaktiotaan näihin teemoihin. (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 230.)

Projektiivisia testejä käytetään edelleen persoonallisuuden mittaamiseen. Pääsääntöisesti testit ovat kuitenkin vanhoja, kauan sitten kehiteltyjä, sillä niitä on tutkittu pitkään, ne on todettu valideiksi, eli päteviksi ja niitä osataan käyttää asianmukaisesti. Uusien testien on vaikea yltää markkinoille. (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 44.)

3.4 Kuvan näkeminen

Nykyään tiedetään, ettei kuvan näkeminen ja tulkitseminen perustu vain fysiologiseen näkemiseen. Kuvan ja kuvallisuuden määrittelyyn vaikuttavat myös esimerkiksi emootiot, kulttuuri, arvot, sekä ihmisen inhimilliset tasot, kuten voimakkaat mielenliikutukset eli affektit, ruumiilliset impulssit, muisti ja tiedostamaton. Tiedostamaton ja ruumiillinen tieto ajatellaan materialistisessa yhteiskunnassa olevan uhka kontrollille ja järjestykselle, jolloin näiden tasojen vaikutukset usein kielletään. (Seppä 2012, 17–18.)

Meillä on lajityypillinen tarve tunnistaa ja selittää asioita. Tunnistamisen tarve ilmenee jopa luonnossa, haluamme nähdä pilvissä, puissa ja kallioissa tuttuja muotoja. Kun ihminen kokee hallitsevansa tilanteen, syntyy turvallisuudentunne. Taiteen uudet ja erilaiset suuntaukset voivat aiheuttaa kauhista ja kielteisiä tunteita, sillä kun olemme juuri saaneet sisäistettyä ja järjesteltyä ajatuksiimme sen, mitä taide on ja miltä sen pitää näyttää, illuusiomme rikotaan. Tällöin turvallisuudentunteemme katoaa, ja reaktionä on epävarmuus ja jopa suuttumus. Abstrakti taide saattaa aiheuttaa tällaisia tunteita, sillä se estää meitä tunnistamasta asioita yksiselitteisesti. Vaikka todellisuudessa abstraktius on monipuolista, suhtaudutaan siihen usein yksitoikkoisesti. (Väisänen 2017, 115, 120.) Jotkut voivat myös ajatella, ettei abstraktin taiteen avulla pysty missään tapauksessa symbolisoimaan taiteellisia tai henkisiä ominaisuuksia (Kallio 2003, 33). Ihminen pyrkii tulkitsemaan asioita etsien niille tarkoituksia. Psykologiseen tietoon pohjaavan attribuutioteorian lähtökohtana on ihmisen tarve käsitteistää maailmaa, ja sitä kautta luoda siitä hallittava. Toisaalta tässä on kyse yksilön

subjektiivisesta tavasta selittää maailmaa, eli kuinka ihminen tulkitsee kokemuksiaan ja käytöstään. (Geels & Wikström 2009, 119.)

Ihminen näkee ja hahmottaa kuvat ja reagoi nähtäviin ärsykkeisiin subjektiivisesti. Se tarkoittaa, että kaikki näemme ja prosessoimme henkilökohtaisesti eri tavalla. Havaitsemme yksilöllisesti esimerkiksi värit, sävyt ja avaruudellisen hahmottamisen. Värien näkemiseen vaikuttavat esimerkiksi myös ikä, sillä vanhemmilla ihmisillä näkökyky heikentyy, sekä mielentila, sillä rakastunut ja iloinen ihminen näkee värit kirkaammin kuin surullinen ja ahdistunut. Ihmisten silmät ovat erilaisia, jolloin kuvan ja värien näkemiseen voivat vaikuttaa myös värisokeus sekä muut näkökykyä muuttavat tekijät. (Väisänen 2017, 14, 68.)

Altistumme alati käsittämättömälle määrälle erilaisia ärsykejä ja vaikutteita, jolloin emme pysty käsittelemään kaikkea tietoisesti. Reagoimme ympäristöömme ja prosessoimme ärsykejä ja informaatiota suoraan kehon ja aistien toimintoina, jolloin käsittely tai objektit eivät siirry tietoisuuden piiriin. (Geels & Wikström 2009, 92–93; Pallasmaa 2017, 81.) Tällöin valitsemme mihin ärsykeeseen huomiomme kiinnittyy. Valintaan voivat vaikuttaa useat motiivit, kuten fysiologiset tai sosiaaliset tarpeet. Fysiologisen tarpeen, esimerkiksi nälän, perusteella havaitsemme herkemmin ympäristössämme ravintoloita ja ruokakojuja. Sosiaalisten tarpeiden vaikutuksesta hakeudumme ihmisten lähelle esimerkiksi kahvilassa, ja päädymme tarkkailemaan mahdollisia ohikulkevia ihmisiä tai eläimiä. Keräämme informaatioita ympäristöstämme havaitsemisen avulla. Tutkijat ovat olleet jo pitkään sitä mieltä, ettei silmä ole vain kamera, ja havainnot vain ärsykkeiden objektiivista rekisteröintiä. Prosessiin vaikuttavat ihmisen elämänvaiheet ja hänen aikaisemmat kokemukset sekä tämän hetkinen tilanne. Pitkäaikaismuistiin varastoituneet kokemukset vaikuttavat siihen, kuinka reagoimme nykyhetkessä. (Geels & Wikström 2009, 92–93.)

Taiteilija Tor Arne tavoittelee harmonista ja meditatiivista tunnelmaa teoksissaan. Arnen teokset ovat erityisen aistillisia. Taideteoksia katsellessa visuaalinen havainto vaikuttaa välittömältä. Todellisuudessa havainto onkin tunneperäisten kokemusten ja tietojen synnyttämä elämys. Pallasmaan (2003, 116) mukaan luonto on muokannut aististamme vajavaiset ja rajalliset, jolloin aistihavainnot syntyvät henkisellä tasolla. Ar-

nen maalauksilla on hänen mukaansa vaikutus ihmisen alitajuntaan. Kokonaisvaltainen elämys vaikuttaisi muovaavan maalauksesta suuremman ja saa aikaan läheisyyden tunteen. (Pallasmaa 2003, 116.)

Ranskalainen runoilija Charles Baudelairen (1821–1867) mukaan taide ei kumpua reaalityodellisuudesta vaan ihmisen sisäisestä draamasta ja kuvitteellisesta uneksunnasta. Näin taiteilija pystyy tuottamaan toisen todellisuuden, joka Baudelairen mukaan on aitoa todellisuuttakin todellisempi. Taiteilija ei siis siirrä paperille vain näkemäänsä, vaan myös tuntemuksensa. (Seppä 2012, 52.) Taiteen katsojalla vaikuttaa olevan aktiivinen rooli, sillä taideteoksen merkitystä havainnoidessa ja tarkastellessa ihmisessä tapahtuu myös tiedostamattomia asioita. Teos syntyy mielen tasolla. Marcel Duchampin ajatusten mukaan katsoja tekee taideteoksen. (Pasanen 2004, 10–11.)

Suomalaisen abstraktin taiteen merkittävä edustaja Juhana Blomstedt oli sitä mieltä, että ihminen tulkitsee näkemäänsä todellisuuden kautta. Tällöin ihminen hakee tukea tuntemastaan maailmasta tulkitessaan abstraktia kuvaa. (Valjakka 2007, 11–12.)

Psykologian professori Jordan Peterson kertoo haastattelussaan taiteen ja musiikin vaikutuksesta ihmiseen. Hän kuvailee ihmisen pelkäävän tuntematonta. Petersonin mukaan ihmiselle tuntematonta voi edustaa esimerkiksi taide, taiteenlaji tai musiikki. Ihmisen kokiessa pelkoa tai ahdistusta hän pyrkii säätelemään ja hallitsemaan tunteitaan. Tilanteessa, jossa yksilö ei pysty käsittelemään taiteen moniselitteisyyttä, reaktiona voi olla taiteen ja musiikin merkityksen vähättely ja arvostelu. Petersonin mukaan värejä pelätään, minkä takia sisustuksessa käytetään paljon esimerkiksi hillittyjä ja tylsiä beigejä sävyjä, jolloin koemme hallitsevamme ympäristöämme. (YouTube 2018.)

1890-luvulla vaikuttanut suosittu symbolismi korosti voimakasta henkisyiden kaipausta. Henkisyiden näkemykseen liittyi merkittävästi synestesia, joka tarkoittaa aistien sekoittumista. Tällöin esimerkiksi värit kuullaan tai maistetaan, äänet nähdään tai koetaan väriaistimuksena. Abstraktin taiteen yksi merkittävimmistä taiteilijoista ja vaikuttajista Wassily Kandinsky oli tiedettävästi kiinnostunut synestesiasta. (Arnkil 2003, 136–137; Ringbom 1989, 35.)

3.5 Neljäs ulottuvuus

Corrado Cagli oli erittäin kiinnostunut neljännessä ulottuvuudesta, jota hän nimitti henkiseksi ulottuvuudeksi. Cagli pyrki luomaan täysin uudenlaisen ajattelun avaruudellisesta hahmottamisesta. (Väisänen 2017, 124.) 1800-luvun lopulla ajatus neliulotteisesta maailmasta ja käsite neljännessä ulottuvuudesta oli kiehtova. Teoria oli saanut alkunsa matemaatikkojen teorioista ja moniulotteista matematiikkaa koskevista tutkimuksista. Suosituimman tulkinnan mukaan ajateltiin todellisuuden olevan neliulotteinen, ja tällä tasolla todellisuuden olevan laajempi ja ”korkeampi”. Ajateltiin, että korkeampi ulottuvuus pystyttiin saavuttamaan ja hahmottamaan visuaalisin keinoin, jolloin alkoi taiteellinen avaruuslento. Ensimmäisiä rohkeita taiteellisia kokeiluja suorittivat Braque ja Picasso. Taiteilijat esimerkiksi rikkoivat optisen pyramidin ja jättivät kiinteän näköpisteen teoksistaan. Maalauksissa ryhdyttiin seikkailemaan ajatuksen voimalla. (Pasanen 2004, 47.)

Keskiajalla kuvateoriat kehittyivät paljon. Teorioihin vaikuttivat käsitykset maailmankaikkeuden rakenteesta, luonnon olemuksesta, hengen ja aineellisuuden suhteesta, sekä ihmisen roolista suhteessa tähän kaikkeen. Kuvateorioiden merkittävänä filosofisena perustana voidaan pitää kirkkoisä Augustinusta ja hänen oppiaan näkemisestä. Augustinus ajatteli näkemisen jakautuvan kolmeen tasoon ja sovelsi ajatuksissaan platonismia. Nämä kolme tasoa vastasivat hänen mukaansa olevaisen kolmea tasoa. Alin, ensimmäinen, taso on ruumiillisen näkemisen taso, jossa tapahtuu aineellinen välitön havainnointi. Tämä taso perustuu ihmisen aistimukseen. Seuraava taso on henkisen näkemisen taso. Henkisen näkemisen taso perustuu muistiin ja mielikuvitukseen. Viimeinen, ylin, taso on älyllisen näkemisen taso, joka perustuu kontemplaatioon. Tällä tasolla kaikki materiaaliseen maailmaan liittyvät esittävät muodot katoavat. (Pasanen 2004, 24; Ringbom 1989, 36–37.)

Renessanssin aikana taiteilijat oppivat luomaan kaksiulotteisista kappaleista kolmiulotteisia illuusioita. Katsoja oli täysin uudenlaisen ja mielenkiintoisen kokemuksen äärellä. Maalaus ei ollut enää vain esine, vaan teoksen tarkastelija näkee kuvassa oikean maailman, sillä hän tekee tietoisesti henkisen hyppäyksen. Maalaus saa aikaan todelta tuntuvan tapahtuman ja mielikuvan. Lopullinen kuva syntyy ja kehittyy näin ihmisen mielessä. (Pasanen 2004, 29.)

Abstraktin taiteen suuri vaikuttaja Wassily Kandinsky ajatteli kyseisen taiteenalan muodostuvan sisäisestä ja ulkoisesta vastakkainasettelusta. Sisäisellä hän tarkoitti ihmisessä olevia ajatuksia tai erilaisia tuntemuksia ja värähtelyjä. Ulkoisilla ominaisuuksilla hän tarkoitti objektien jäljittelyä teoksissa. Näihin ajatuksiin Kandinskyn siivitti esimerkiksi 1800-luvun puolivälissä vaikuttanut Eduard Hanslick, joka ajatteli musiikin olevan sisältä päin hahmottuvaa henkeä. Eräs toinen Kandinskyn ajatteluun vaikuttanut taiteilija puhui sisäisten ajatusten ilmaisemisesta taiteen kautta. (Kuusamo 2003, 168.) Toisin sanoen Kandinsky tarkoitti, että ulkoinen objektiivinen muoto määräytyy loppupeleissä taiteilijan sisäisen pyrkimyksen ja ajatusten perusteella. Sisäiset kokemukset merkitsivät hänen mukaansa henkistä todellisuutta, joka on aineellisten muotojen tuolla puolella. (Ringbom 1989, 33–34.)

3.6 Tunteet ja taiteen terapeuttisuus

Ihmisen normaaliin elämäntapaan kuuluu tunteita. Tunteet voivat olla voimakkaita ja jopa hallitsemattomia, vaikkei ihminen olisi hoidon tai terapian tarpeessa. Taideterapia ja taiteen terapeuttisuus eivät ole sama asia. Taideterapia ei ole hoitomuoto mikäli taiteen terapeuttisuus ei toteudu, mutta taiteen terapeuttisuus on olemassa ilman terapiaakin. Taiteen terapeuttisuus ei luonnollisesti rajoitu vain tunteisiin. Taiteen avulla ihminen kykenee käsittelemään paljon erilaisia asioita, kuten selkeyttämään ja järjestelemään vaikeilta tai mahdottomilta tuntuvia tapahtumia. Taide mahdollistaa huojentavan vaikutuksen esimerkiksi tarinoiden ja syy-seuraussuhteiden avulla. (Pusa 2009, 73.)

Lapsen ja nuoren on tärkeä saada näyttää tunteensa taiteen avulla. Kun saadaan vapaasti ja hyväksytysti ilmaista ja kanavoida mitä tuntee ja ajattelee, ihminen vahvistuu. (Pusa 2009, 73.) Tärkein taattu oppi lapselle hänen elämäänsä varten on se, että hän kokee olevansa hyväksytty kaikkine tunteineen ja pystyy tunnistamaan sekä nimeämään tunteensa. Silloin lapsi oppii luottamaan maailmaan, toisiin ihmisiin, ja erityisesti itseensä. (Pusa 2009, 77.) Eisner (1998) on sanonut taidekasvatuksen olevan kasvatusta siihen, miltä tuntuu kanavoida ajatukset, ideat ja tunteet johonkin taiteellisenä tuotoksena (Ruokonen 2006, 16).

Värien vaikutus tunteisiin on voimakasta (Väisänen 2017, 73). Johann Wolfgang von Goethen vuonna 1808 luoman väriopin mukaan jokainen väri vaikuttaa ja säteilee yksilön sieluun. Hänen mukaansa väreillä oli myös tehokkaita symbolisia ja moraalisia vaikutuksia ihmismieleen. (Jurvelius 1988, 101; Pasanen 2004, 38.)

Kouluikäisen lapsen kehityksessä kognitiolla ja tunteilla alkaa ilmetä selkeitä eroja. Koulumaailma virittää lapsen eksaktin tiedon äärelle, jolloin tunteille ja niiden ilmaisulle saattaa jäädä liian vähän tilaa ja aikaa. Teknologian täyteisessä yhteiskunnassamme affektiivisuus usein unohtuu, eikä tietokone voi ottaa tuntevan vanhemman tai aikuisen roolia. Lapsi tarvitsee kosketusta, yhdessäoloa, positiivisia vuorovaikutussuhteita ja oikeita roolimalleja. Väkivaltaiset ja haitalliset televisio-ohjelmat ja tietokonepelit vaikuttavat lapsen kokemusmaailmaan ja heijastuvat koulussa ja arjessa käyttäytymisessä. Lapselle tulisi antaa mahdollisuus käsitellä näitä tunteita esimerkiksi leikin tai taiteen avulla. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 6.) Todellinen pedagogiikka kasvaa ympäristössä, missä vaalitaan kauneutta (Jurvelius 1988, 103). Kauneudella tässä kohtaa tarkoitan rakkautta ja lämpöä, en siis esteettistä kauneutta.

1700-luvun loppupuolella ei myöskään ollut tilaa tunteille tieteen ja rationaalisuuden vallitessa voimakkaasti. Tällöin alkoi romantiikan aikakausi ottaa valtaa yhteiskunnassa. Romantiikka vaikutti myös taiteeseen ja ajatteluun. Romantikot ajattelivat ikuisen nuoruuden lähteen löytyvän mielen alitajunnaisista voimista. Maailma ajateltiin olevan Jumalan luoma, ja taiteellisella luomisella pyrittiin pääsemään kosketuksiin maailman hengen kanssa. Taiteen oli tärkeää herättää ja välittää tunteita. Tunteilla tällöin tarkoitettiin erityisesti intuitiota, mielikuvitusta, intohimoa, tunteellisuutta ja alitajuisuutta. Kaikkein tärkeimmät ja voimakkaimmat tunteet olivat kuitenkin rakkaus ja kaipuu. Rakkauden ajateltiin olevan voimakas henkinen mahti, joka hallitsi maailmassa. Ajateltiin, että ilman rakkautta maailma hajoaisi osiin ja tuhoutuisi. (Pasanen 2004, 31–34.)

3.7 Lasten taidekasvatus ja mielikuvitus

Lapsilla syntyy jo varhain kyky kuvitteluun sekä halu seikkailla todellisuuden ja kuvitellun maailman eri kerrosten ja tasojen välissä. Tämä on tärkeää lapsen eettisen kehityksen kannalta, sillä luovempi kyky kuvitella mahdollistaa lapselle taidon eläytyä toisten sekä omiin tunteisiin ja helpottaa ristiriitatilanteiden ymmärtämistä. Kasvattajan

tulisi osata yhdistää nämä kaksi kerrosta. Todellisuuden tason lisäksi leikit ja taiteenmuodot mahdollistavat valmiuden heittäytymiseen ja kuvitteluun, samalla kuitenkin lapsen ymmärtäessä faktan ja fiktion eron. (Ruokonen & Rusanen 2009, 12.)

Taiteellinen peruskokemus on käsite, joka tarkoittaa pääasiassa lapsuudessa saatuja moniaistillisia kokemuksia, joiden varaan lapsen myöhemmät taidemieltymykset ja –valinnat, kulttuuriset arvostukset tai kohteet taideharrastuksissa perustuvat. Peruskokemukset eivät ole etsittävässä, vaan tulevat lapsen elämään luonnollisissa oppimisympäristöissä esimerkiksi kotona äidin laulua kuunnellessa, lapsen tanssiessa tai kirjoja selaillessa. Taiteellinen peruskokemus on lapselle merkityksellinen ja voimakas elämys, ja näin taidekasvatuksellisesti myös tärkeä. (Ruokonen 2006, 14–15.)

Taide mahdollistaa irtautumisen jäykästä mustavalkoisesta joko-tai-ajattelusta antamalla armoa ja vapauksia jokaiselle. Taidetta tehtäessä jokainen tapa on oikea. Taiteen tuotosten laittaminen esille näkyviin ja niiden tarkasteleminen ja tutkiminen yhdessä lisäävät tekemiselle arvoa. (Pusa 2009, 75.) Erityisesti lasten kanssa Abstrakteja kuvakortteja käyttäessä painotin sitä, että jokainen näkee kortit omalla tavallaan, ja jokaisella tulee erilaisia ajatuksia ja tunteita korteista, sekä tämän asian hyväksymistä.

Herbert Readin (1893–1968) mukaan taide on kaiken kasvatuksen lähtökohta. Taiteella päästään ihmisen sieluun, ja sen kautta ihminen kykenee kokemaan itsensä todellisena. Taide on se, mikä säilyy, vaikka kaikki muu materialistinen maailmassa syntyy ja pian katoaa. Readin mukaan taide on asioista ainoa, joka voi olla lähtökohtana pedagogiikalle. Jokainen lapsi kykenee luovaan toimintaan ja välittömään ilmaisuun, mutta koulujärjestelmät eivät anna tällaiselle mahdollisuutta. (Jurvelius 1988, 9–11.) Toki tässä kohdassa täytyy ottaa huomioon aika, jolloin Read on näin sanonut, josta Jurveliuskin huomauttaa. Hän kuitenkin myöntää Readin olleen yllättävän ajankohdainen ajatuksissaan nytkin. Ajattelisin, että Readin kuvailema tilanne koulujärjestelmistä ei ole näin jyrkkä. Kuitenkin ilmeisesti on herätty ymmärtämään luovuuden merkitys, mikä on nähtävissä esimerkiksi steinerkouluissa. Toisaalta ajattelisin myös, ettei taiteellisuuden, luovuuden sekä kulttuurin merkitystä, voi liikaa korostaa esimerkiksi koulumaailmassa. Juurikin Rudolf Steinerin (1861–1925) perustamassa steinerkouluissa pedagogiikasta oli tullut uusi taide, ja kaikessa opetuksessa oli taiteellinen elementti (Jurvelius 1988, 13–14).

Taidekasvatuksen vaikutusalue on moniulotteinen. Taide kehittää lasta ja nuorta kokonaisvaltaisesti ja rikastuttaa persoonallisuuden kaikkia alueita. (Ruokonen 2006, 11.) Bestin (1992) mukaan erityisen tärkeää on huomioida kognitiivisen tietämyksen rooli taiteellisessa ilmaisussa. Hänen mukaansa taidekasvatuksessa kehittyvät aina mm. ongelmanratkaisutaidot, kriittinen analyysikyky sekä organisointi-, suunnittelu- ja päätöksentekotaidot. Lisäksi kehittyvät esimerkiksi keskittymiskyky, huumorintaju, joustavuus, mielikuvitus ja luova kekseliäisyys. (Ruokonen 2006, 17.) Mielikuvituksen kehittyminen on sidoksissa lapset kokemuksiin ja kulttuuriympäristöön, ja merkittävä osa positiivista kasvun prosessia. Monipuolisemmat kokemukset mahdollistavat lapselle laajempia fantasioita. Vygotskin mukaan lapsella mielikuvituksen tuotokset ovat yhdistelmä aikaisempia kokemuksia ja kuvittelua. Esimerkiksi sadussa ja tarinankerronnassa ylitetään havaittavissa olevan maailmamme rajoja ja kehitetään pohjaa tulevalle abstraktille ajattelulle. (Heinonen & Suojala 2001, 145.)

Taidekokemuksilla voidaan ajatella olevan aivojen tiedonsiirto- ja käsittelykapasiteettia vahvistavia ja kehittäviä vaikutuksia. Seiralan (2012, 4) mukaan musiikkia ei vain kuulla, vaan kuunnellaan, eikä taideteoksia vain nähdä, vaan katsellaan. Taide sekä kulttuuri pystyvät tukemaan yksilön mahdollisuuksia laajempaan ja luovempaan ajatteluun. Ilmaisun ja tekeminen kehittävät ja auttavat selvittämään mielen sisällä olevia asioita ja ajatuksia, kun ne saadaan siirrettyä ulkoisiksi kohteiksi, esitetyiksi teoksiksi tai toiminnaksi. (Seirala 2012, 4.)

3.8 Korttien kytkeytyminen aikamme yhteiskuntaan ja uskonnollisiin virtauksiin

Seuraavaksi käsittelen vielä Abstraktien kuvakorttein mahdollisuuksia aikamme yhteiskunnassa sekä erityisesti seurakunnassa ja sen toiminnassa.

Länsimaiset yhteiskunnat elävät tällä hetkellä aikaa, jota on laajemmin kuvattu modernin yhteiskunnan jälkeiseksi ajaksi eli postmoderniksi ajaksi. Postmodernissa yhteiskunnassa suuret kertomukset, kuten yksiselitteiset poliittiset ideologiat, suuret maailmanuskonnot tai yksinkertaiset urapolut eivät enää ohjaa yksilöä, vaan yksilö joutuu erilaisten ärsykkeiden ja elämänsuuntien mahdollisuuksien kyllästyneenä haapulemaan omalle elämälleen ja minuuden kokemukselleen suuntaa. Tämän on katsottu näkyvän ajassamme esimerkiksi elämäntapa- ja hyvinvointikirjallisuuden suosion nousuna. Yllä kuvatun kaltaisessa tilanteessa, jossa yksilön elämä ja minuus eivät

enää rakennu yksinkertaisesti esimerkiksi omien vanhempien arvomaailman ja työelämän perusteella, yksilö tarvitsee apukeinoja, jotta hän pystyy paremmin ymmärtämään omaa itseään ja elämäänsä. Yksinkertaistetusti voisi ajatella, että koska aikamme länsimainen kulttuuri tarjoaa yksilölle niin paljon erilaisia vaihtoehtoja elää elämää, tarvitaan myös kykyjä sekä apukeinoja pohtia ja käsitellä noita vaihtoehtoja. (Wikström 2000, 394–398; Butler 2002, 13–16.)

Tähän aikamme luomaan inhimilliseen tarpeeseen erilaiset kuvakortit, niin myös Abstraktit kuvakortit ovat erityinen apukeino, sillä parhaimmillaan niiden avulla ihminen voi tunnistaa itsestään ja omasta elämästään jotain, joka auttaa häntä jäsentämään erilaisia elämäkokemuksia, sekä sitä suuntaa, minne toivoo oman elämänsä olevan menossa.

Elämme aikaa, jossa länsimaisten yhteiskuntien muutos on kenties nopeampaa kuin koskaan aikaisemmin. Samassa muutoksen virrassa toimii myös uskonnolliset yhteisöt ja uskonnollisuus, joiden ajatellaan menettäneen rooliaan ihmisten elämässä, verrattuna esimerkiksi sadan vuoden takaiseen aikaan. Myös itse uskonnollisuudessa on tapahtunut muutoksia. Uskontotieteilijät ovat huomanneet muutoksessa pääasiassa kaksi suuntaa. Ensinnäkin uskonto ja uskonnollisuus muuttuvat länsimaisen ihmisten mielissä yhä henkilökohtaisemmaksi asiaksi. Näin suuret uskonnolliset yhteisöt ja kirkot eivät tunnu pystyvän tarjoamaan yksilölle sitä, mitä he etsivät, sillä suuret yhteisöt eivät pysy nopeasti muuttuvan yhteiskunnan mukana. (Ketola, Salminen, Sohlberg & Sorsa 2016, 9–30.)

Tutkijoista valtaosa on sitä mieltä, että uskonnollisuus tai hengellisyys ei ole katoamassa, vaan muuttamassa muotoaan. Yllä kuvatuun kaltaisen sekularisaation tai maallistumisprosessin tilalta useat tutkijat ovat alkaneet puhumaan sakralisaatiosta, eli siitä kuinka ajassamme ihminen etsii sitä, mikä on hänelle itselle pyhää ja loukkaamatonta. Tällöin elämä merkitsee jatkuvaa etsimistä ja oppimista. (Heelas & Woodhead 2005.) Tämä otettaessa huomioon voidaan ajatella, että Abstraktit kuvakortit voivat tarjota esimerkiksi seurakuntien erilaisten työmuotojen yhteydessä mahdollisuuden tuon yksilöllisen hengellisen kokemuksen pohtimiseen ja jäsentämiseen.

4 KUVAKORTIT MENETELMÄNÄ

Kuvakortit ovat suosittu työväline ja menetelmä yksilöiden ja ryhmien kanssa toimimisessa. Ne ovat helppokäyttöisiä ja toimivat useissa tilanteissa niin lasten, nuorten, aikuisten kuin vanhustenkin kanssa. Yleensä kuvakortteja käytetään esimerkiksi tutustumiseen ja ryhmäytymiseen, kuulumisten ja fiilisten kertomiseen, avaamaan keskustelua tai teemaa, tai vaikkapa tunteiden käsittelyyn ja tunnistamiseen. Tavallisesti kuvakorttipakka voi sisältää noin 10–60 korttia sekä mahdollisesti ohjeita ja vinkkejä ohjaajalle. Kortit voivat olla esimerkiksi valokuvia tai animaatiokuvia, ja toisinaan sisältää sanoja, lauseita tai ajatuksia. Perinteiset kuvakorttipakat on yleensä luotu tietyn teeman ympärille ja valmiiksi valitulle kohderyhmälle. Tästä esimerkkinä suositut Nallekortit, joissa ruskea nalle esiintyy erilaisin ilmein ja elein yksinkertaisissa taustoiltaan erivärisissä korteissa.

Mielikuvituksen salliessa kortteja voi toisinaan soveltaa muihinkin tilanteisiin, kuin niihin, joihin ne on suunnattu. Tällä tarkoitan esimerkiksi tilannetta, jossa tyypillisesti lapsille ja nuorille suunnattuja Huomaa hyvä! – toimintakortteja käytettäisiin vaikkapa aikuisten pariskuntien ryhmässä, jolloin korttien kautta kerrottaisiin esimerkiksi mitä arvostaa parisuhteessaan tai toivoo kumppaniltaan.

Vaikka kuvakortteja on lukuisia erilaisia, ja niitä jatkuvasti myös luodaan ja tuotetaan lisää kaupallisiin tarkoituksiin sekä esimerkiksi opinnäytetöiden yhteydessä, ei missään kuvakorteissa hyödynnetä abstraktia taidetta. Tai ainakaan itse en ole onnistunut törmäämään sellaisiin. Seuraavaksi esittelen muutamia esimerkkejä kuvakorttipakoista. Kyseiset kuvakortit ovat kaikki suunniteltu tietyille ryhmälle, esimerkiksi lapsille, nuorille tai aikuisille, tai tietyn teeman ympärille, kuten mielenterveyden, luonteen vahvuuksien tai uuden, onnellisemman elämän löytämiseen. Esimerkeillä haluan ilmaista ensinnäkin lukijalle, minkälaisia erilaisia kuvakorttipakkoja on olemassa, ja mitä olen tavallisilla ja perinteisillä kuvakorteilla opinnäytetyössäni tarkoittanut. Eri-tyisesti kuitenkin pyrin myös konkreettisesti havainnollistamaan sitä, että Abstrakteja kuvakortteja pystyttäisiin käyttämään mahdollisesti kaikkien edellä mainittujen ryhmien ja teemojen kanssa työskennellessä.

4.1 Huomaa hyvä!

Huomaa hyvä! – kuvakortit ovat Lotta Uusitalo-Malmivaaran ja Kaisa Vuorisen luomat toimintakortit. Korteissa esiintyvät piirretty Vahvuusvaris ystävineen, jotka auttavat lapsia ja nuoria löytämään omat luonteenvahvuutensa. Kortteja on 26 ja jokaiseen on kirjoitettu yksi luonteenpiirre, sekä kortin taakse kuvaus tästä piirteestä ja vahvuudesta. Esimerkiksi kortissa ”Luovuus” Vahvuusvaris maalaa iloisesti keltaisia tähtiä, ja kortin takana kysytään kysymykset ”Oletko parhaimmillasi saadessasi ideoita ja kehitellä asioita? Näetkö mahdollisuuksia erikoisissakin tilanteissa? Pidätkö totuttuja toimintatapoja kahleina?” Mikäli vahvuutesi on luovuus, kortin mukaan esimerkiksi nautit ongelmien omaperäisestä ratkaisusta, itseilmaisusi on monipuolista, inspiroidut uusista kokemuksista ja ihmisistä, sekä kykenet uudenlaiseen kehittämiseen. Kortissa on myös mainittu vinkkejä, joiden avulla pystyy luonteenvahvuuden ottamaan käyttöön. Muita korttien esittelemiä piirteitä on muun muassa ryhmätyötaidot, sosiaalinen älykkyys, hengellisyys, sisukkuus ja kiitollisuus. Korttien mukana on käyttövinkkejä ja tietoa korteista. Huomaa hyvä! – toimintakortteihin on myös saatavilla kaksi kirjaa opastamaan ohjaajia. (Huomaa hyvä! – toimintakortit 2018.)

4.2 Kosketuksessa elämään

Kosketuksessa elämään – kuvakortit sisältävät voimauseita, jotka auttavat näkemään maailman ja elämän uusin silmin. Jokaisessa kortissa on kaunis valokuva taustalla ja jokin sana, esimerkiksi ”Läsnäolo” ja ”Juuret”, tai lause, kuten ”Annan tilaa onnellisuudelle” ja ”Kuuntelen elämän hiljaista puhetta”. Voimausekortteja on 48 kappaletta ja ne pyrkivät inspiroimaan, koskettamaan sekä ohjaamaan oivallusten äärelle. Korttien päätavoitteena on myönteisyyden ja itsensä kuuntelun lisääntyminen. Korttien pienen käyttöoppaan löysin verkosta. (Kosketuksessa elämään – kortit 2018.) Kyseiset kortit halusin nostaa esille, sillä ne mielestäni sivuavat teemaltaan ja sisällöltään myös hieman Abstrakteja kuvakorttejani, mutta ovat myös aiheeltaan erityisen tärkeitä tänä päivänä.

4.3 Vahvaa vanhemmuutta

Vahvaa vanhemmuutta – kortit ovat valmistanut australialainen St. Lukes Innovative Resources, ja ulkoasun on suunnitellut Anna Marronen. Kortteja on 40 kappaletta, ja

ne on suunniteltu erityisesti keskusteluissa käytettäväksi. Korteissa on piirrettyjä yksinkertaisia kuvia ja yhteneväiset kuosit, sekä sanoja ja kesken jätettyjä lauseita, joita on tarkoitus itse jatkaa. Korteilla pyritään vahvistamaan vanhempia, esimerkiksi rohkaisemalla kertomaan ja pohtimaan omia vahvuuksiaan ja onnistumisiaan. Vaikka kortit eivät opeta paremmaksi vanhemmaksi tulemista, ne kuitenkin auttavat keskustelemaan erilaisista vanhemmuuteen liittyvistä teemoista ja vaikeuksista. Vahvaa vanhemmuutta – kortit toimivat niin äitien ja isien, isovanhempien, sijoitettujen lasten vanhempien, sijaisvanhempien, eronneiden vanhempien kuin myös nuoruusikäisten vanhempien kanssa. Käyttöohjeissa korostetaan sitä, että kortit saattavat aiheuttaa voimakkaitakin reaktioita, ja jokainen kortti vaikuttaa ihmisiin eritavoin. (Vahvaa vanhemmuutta – kortit 2018.)

4.4 Mielenterveys voimaksi

Suomen Mielenterveysseuran Mielenterveystaidot nuorisotyöhön – projektissa luodut Mielenterveys voimaksi – kuvakortit toimivat eri elämänvaiheisiin liittyvissä keskustelutilanteissa. 60 kortin avulla voidaan helposti käsitellä haastaviakin teemoja, kuten mielenterveydellisiä asioita, suhteita, vaikeuksia, tulevaisuutta ja erityisesti tunteita. Kortit sisältävät erilaisia valokuvia ihmisistä, esineistä ja luonnosta, ja niitä voidaan käyttää yksilö- ja ryhmätilanteissa. Kuvakorttien tueksi on ohjaajille luotu Mielenterveys voimaksi – kirja, josta löytyy ohjeita ja vinkkejä monipuoliseen korttien käyttämiseen. (Suomen mielenterveysseura 2018.)

5 PROSESSI JA PILOTOINTI

Työskentelin Kuopion tuomiokirkkoseurakunnalla puolen vuoden ajan keväällä 2018 suorittaessani viimeistä syventävää 15 opintopisteen harjoitteluani ohjaajanani, ja nyt myös opinnäytetyön tilaajana toimiva, Paula Raatikainen. Tällöin pääsimme kunnolla suunnittelemaan ja pohtimaan Abstrakteja kuvakortteja, sekä niiden tarvetta ja käyttämistä. Mielestäni oli arvokasta, että pystyimme keskustelemaan korteista milloin vain aina kun tarvitsi, ja että meistä molemmat olivat yhtä innostuneita ja kiinnostuneita aiheesta. Koen erityisen tärkeäksi sen, että minä ja tilaajani kunnioitamme ja pidämme Abstrakteja kuvakortteja ja niiden ideaa merkittävänä ja ajankohtaisena. Koin,

että kortit olivat hänellekin tärkeitä, ja iloitsen että ne otettiin heti käyttöön valmistuttuaan. Puhuimmekin paljon kyseisten korttien ainutlaatuisuudesta ja tarpeellisuu-
desta. Lisäksi esitellessäni Abstrakteja kuvakortteja muillekin, on yleensä noussut
esiin niiden merkityksellisyys ja monikäyttöisyys.

Harjoitteluni aikana työstin korttien ulkonäköä ja konkreettisesti myös tuotin ne.
Korttien toimivuutta testattiin käytännössä seurakunnan työssä. Pilotoinnin perus-
teella kortteja valikoitui lopulliseen tuotokseen yhteensä 57 kappaletta. Pilotointitilan-
teita oli loppujenlopuksi lukuisia, yli 20. Itse ohjasin 18 tilannetta, ja harjoitteluohjaa-
jani piti korteilla itsenäisesti muutaman tuokion. Lisäksi esittelin kortteja usein per-
heenjäsenilleni ja tutuille pyytäen palautetta, ja dokumentoin jotkin näistä tilanteista
muistiinpanojen muodossa.

Harjoittelun aikana sain ideoida, suunnitella ja toteuttaa Abstrakteihin kuvakortteihin
liittyvää materiaalia, sekä suunnitella miten ja miksi niitä käytetään. Tämä tarkoitti
käytännössä sitä, että jatkuvan prosessoinnin ja kehittämisen lisäksi valmistin kortteja
ja niitä ryhdyttiin testaamaan, kokeilemaan, arvioimaan ja karsimaan. Käytännössä
prosessi eteni niin, että ensin valmistin noin puolet korteista, eli noin 70 kappaletta.
Tämän jälkeen kortteja ryhdyttiin käyttämään ja testaamaan. Testaaminen ja tilantei-
siin osallistuneiden mielipiteet antoivat viitteitä siitä, minkälaiset kortit olivat onnis-
tuneita, ja mitä vielä kaivattaisiin. Loin lisää kortteja pilotointien taustalla ja uusia
kortteja otettiin mukaan tilanteisiin tasaiseen tahtiin. Ensin pyrin pitämään alkuperäi-
set ja uudet kortit erillään, mutta loppujen lopuksi kaikki kortit sekoittuivat. Lukuisten
pilotointikertojen aikana oli nähtävissä myös, mitkä kortit eivät olleet suosittuja. Nämä
kortit, joita ei koskaan valittu, pystyttiin tiputtamaan pakasta pois.

5.1 Kuvakorttien luominen ja ulkonäkö

Kuvakortteja loin yhteensä noin 130 kappaletta, ja tarkoituksena oli karsia ne noin 40–
60 korttiin. Pääosin kaikki kortit sain maalattua kevään aikana, erityisesti hiihtolo-
malla 2018, mutta esimerkiksi kaksi korttia valmistui vielä kesällä. Viimeiset päätökset
lopullisesta kuvakorttipakasta tein syksyllä. Tällöin myös olimme jälleen yhteydessä
Tuovisen painotaloon ja korttien painamiseen liittyvä prosessi lähti konkreettisesti
käyntiin.

Kortit ovat neliön muotoisia, kooltaan noin 18 cm x 18 cm. Korttipohjien materiaalina toimi tavallinen, mutta todella paksu, hieman karhea, valkoinen paperi. Kuvakorttien painamisen yhteydessä sain myös suunnitella korttien kääntöpuolelle tulevan kuosin. Halusin korttien taustapuolen olevan yksinkertainen ja tyylikäs. Ensin suunnittelin valkoista tekstiä täysin mustalle pohjalle. Päädyin kuitenkin vastakkaiseen vaihtoehtoon, eli mustaan uniikkiin, taiteelliseen ja tyylikkääseen fonttiin valkoisella taustalla. Näin kortit antaisivat ehkä lähestyttävämmän eikä niinkään uhkaavan vaikutelman. Painettujen korttien taustapuolelle tuli nimi ”Abstraktit kuvakortit”. Prosessin alkupuolella olin myös haaveillut kyseisen tekstin alapuolelle oman nimeni lisäämistä, mutta tästä ideasta kuitenkin luovuin.

Kaikki kuvakortit pääsääntöisesti maalasin tavallisilla pullomaaleilla, jotka olivat seurakunnan lapsi- ja perhetyön käytössä. Toisen sarjan pullomaali oli nimeltään Basic Liquid Topcoat, joka on vesipohjainen valmisväri, ja siten erinomainen myös lasten kanssa työskennellessä, sillä se on helposti puhdistettavissa. Tämä maali soveltuu useammille pinnoille kuten paperille, puulle ja savelle. Toinen maali, jota käytin oli Scola Artmix, myös vesipohjainen valmisväri. Maalattaessa käytin paljon erilaisia välineitä, kuten erikokoisia pensseleitä, viivaimia, harppeja, vaahtomuovista tehtyjä ”tuputtimia”, helmiä, pillejä, lankaa ja pieniä esineitä. Näistä suosikiksi nousi ehdottomasti viivotin, jolla maalaaminen oli itsellenikin uusi tekniikka.

Aluksi koin todella vaikeaksi miettiä minkälaisia kuvia kortit tulisivat sisältämään, sillä abstraktin käsite oli niin laaja. Ajatusta oli vaikea käsitellä ymmärtäessäni, että kortit voivat olla minkälaisia vain. Yritimme miettiä pitäisikö kaikkien kuvien noudattaa kuitenkin jotakin kaavaa tai vaikkapa tietynlaisia värejä perustuen johonkin maalauksen väriopilliseen seikkaan. Vaikeuden kaikkosivat ja oikeastaan unohtuivat, kun pääsin prosessissa varsinaiseen maalaamisen vaiheeseen. Kuvat syntyivät suhteellisen nopeasti ja luonnollisesti, kuin itsestään. Jotkut kortit tuotin osittain hieman myös sattumalta, jopa silmät kiinni. Toisinaan tein tietoisia abstraktin maalaamisen harjoituksia erilaisista kirjoista, jolloin esimerkiksi pyrin luomaan korttiin jonkin tietyn tunteen. Korttien tuottaminen tuntui vaivattomalta, sillä olin kuitenkin työstänyt niitä jo pitkään mielikuvissani, ja olin jo luonut jonkinlaisia ajatuksia siitä, miltä haluaisin niiden näyttävän. Pyrin luomaan mahdollisimman monipuolisia kuvia, jotta jokainen voisi löytää kortin, joka resonoiisi jollain tavalla omaan elämään. Kuvakorteista löytyikin paljon värikkäitä, yksivärisiä ja tosi tummiakin kuvia, sekä paljon erilaisia muotoja,

sekä yksinkertaisia ja pelkistettyjä kortteja. Erikoisuutena ajattelisin olevan myös jo aikaisemmin mainitsemani kaksi korttia, täysin mustan ja valkoisen neliön.

5.2 Dokumentointi

Ajattelin kuvakorttien määrän lisääntyessä ja ensimmäisen testauksen lähestyessä olevan olennaista merkitä kortit jotenkin pysyäkseen selvillä siitä, mitä korttia oli käytetty. Yksinkertaisuudessaan numeroin korttien taakse järjestyksessä ensin numerot 1–68. Toisinaan myös harjoitteluohjaajani testasi osaa korteista omatoimisesti työssään. Tällöin hän merkitsi käyttämänsä kortit aakkosilla A–Z. Näiden lisäksi osa korteista on numeroitu käyttämällä merkintöjä 70–74, 80–81 sekä A1–A4. Epäselvät merkinnät loppussa johtuivat siitä, etten muistanut juuri silloisella hetkellä missä numerossa olin menossa, jolloin pelasin varman päälle ja merkitsin ne esimerkiksi numeroilla 80 ja 81. Järjestelmä oli välttämätön sekä hieman sekava, mutta kuitenkin toimiva.

Pilotointitilanteiden aikana pidin aina tarkkaa kirjaa käytetyistä korteista. Lisäksi dokumentoin eli kirjoitin koko ajan muistiinpanoja siitä, mitä kustakin kortista kerrottiin. Dokumentoinnin tarkoituksena ei kuitenkaan ollut tulkita vastauksia, vaan kirjasin ne ylös ainoastaan muistiinpanoja ajatellen. Tilanteiden ei ollut tarkoitus jäljitellä terapianomaisia tuokioita. Harjoitteluohjaajani oli yleensä aina tilanteissa mukana vahvistamassa havainnointia minun itseni lisäksi. Erityisiä huomioita tai tapahtumia havainnoinnin aikana pyrin myös kirjaamaan ylös. Pyysin toisinaan suullista palautetta osallistujilta tuokioiden jälkeen. Toisinaan keskustelimme myös harjoitteluohjaajani kanssa pitkäänkin pilotointitilanteista jälkeensä. Yleensä sekä minä, että ohjaajani osallistuimme aktiivisesti tilanteisiin ja tehtäviin yhdessä muiden osallistujien kanssa. Emme kertakaan videokuvanneet tai äänittäneet tilanteita, jolloin kuvakortteja käytettiin. Harjoitteluni aikana Abstraktien kuvakorttien runsaan käytön ja kokeilujen ansiosta niistä tuli oikeastaan luonnollinen osa lapsi- ja perhetyön toimintaa.

Harjoittelun loppupuolella suoritin vielä niin sanotun inventaarion tai tilinteon korttien osalta. Tämä tarkoitti siis sitä, että listasinkin jokaisen kortin numeron tai muun merkinnän perusteella järjestyksessä paperille ja ryhdyin käymään dokumentoinnin, eli muistiinpanojeni, perusteella läpi aineistoa. Erityisesti minua kiinnosti, montako kertaa kutakin korttia on käytetty, eli valittu, osallistujan toimesta. Ajattelin, mitä suurempi valintaprosentti kortin kohdalla on, sitä todennäköisemmin se on herättänyt

ajatuksia ja ollut siis niin sanotusti toimiva. Tällöin se kannatti siis valita lopulliseen korttipakkaan. Joidenkin eniten valittujen korttien kohdalla yllätyinkin, sillä en olisi aavistanutkaan, tai muistanut, niiden olleen suosituimpia. Dokumentointi siis oli merkittävä osa opinnäytetyötä ja pilotointeja.

5.3 Ensimmäinen pilotointitilanne

Kuvakortit karsin ja valitsin lopulliseen muotoonsa käytännössä pilotoinnin, eli testaamisen ja käytännökokeilun avulla, sekä käyttäen hieman omaa päätösvaltaa ja mielipyyksiäni siitä, mikä kortti oli mielestäni toimiva ja onnistunut. Pilotoinnin tavoitteena oli siis pystyä valitsemaan laadukkaimmat kortit, sekä testaamaan samalla korttien toimivuutta erilaisissa tilanteissa, eri tehtävien ja ryhmien kanssa. Kortteja käytettiin lukuisia kertoja lasten, nuorten, aikuisten ja seurakunnan työntekijöiden kanssa. Loppujen lopuksi Abstrakteja kuvakortteja valmiiseen korttipakkaan valikoitui 57 kappaletta. Tämän koin olevan aikalailla se määrä, jota olin ajatellut tavoittelevani.

Äitienilta 14.3.2018 oli ensimmäinen tilanne, jolloin kokeilimme korttien toimivuutta käytännössä. Paikalla oli viisi äitiä, minä sekä harjoitteluohjaajani. Kortteja olin tuolloin valmistanut noin 70 kappaletta. Muistan jännittäneeni ensimmäistä pilotointitilannetta todella paljon, sillä nyt kortit pääsivät konkreettisesti ihmisten testattavaksi. Aloitin kertomalla Abstrakteista kuvakorteista ja niiden toimintaperiaatteista. Merkittävimpinä teorioina tuolloin mainitsin ainoastaan projisoinnin ja musteläiskätestin. Nyt jälkeenpäin tiedettävästi korttien toimintaa tukee huomattavasti laajempi tietoperusta. Ajattelin korteista kertomisen ja alustamisen olevan oleellista ennen varsinaista tehtävää, ja näin olen useimmissa tilanteissa toiminutkin.

Pyysin osallistujia valitsemaan pöydälle levittämistäni korteista 1–2 sellaista korttia, jotka kuvastavat jollain tavalla heidän tämän hetkisiä ajatuksia ja tunteita omaan äitiyteen liittyen. Myös minä sekä harjoitteluohjaajani valitsimme kortit. Korostin rauhallisuutta korttien valitsemisessa ja huomautin, että tällaiseen abstraktiin maailmaan pääseminen voi viedä aikaa. Kortit valittuamme kävimme vapaan kierroksen, jossa jokainen sai esitellä korttinsa ja kertoa sen perusteella omista ajatuksistaan sen verran kuin itse koki mielekkääksi. Kierroksen aikana osallistujien kertoessa ajatuksistaan kirjoitin tarkkoja muistiinpanoja ja havainnoimme yhdessä harjoitteluohjaajani kanssa tilannetta.

Vastaukset ja puheenvuorot olivat monipuolisia, ja havaittavissa oli helppous puhua korttien avulla. Vastaukset eivät jääneet kenenkään osalta kovinkaan pinnallisiksi, vaan itseäni ja ohjaajaani jopa yllättivät puheiden ja ajatusten syvällisyys. Tällä tarkoitin sitä, etteivät vastaukset olleet esimerkiksi vain yksipuolisesti äitiyttä kuvailevia, kuten ”minusta on kivaa olla äiti”, tai ”joskus äitinä oleminen on raskasta”. Vaikutti siltä, että kortin kautta osallistujat saivat nostettua monipuolisia näkökulmia. Tehtävän jälkeen palaute oli positiivista. Se, että korteissa on vain kuva, mahdollisten tekstien sijaan koettiin hyväksi, sillä silloin erään osallistujan mukaan vain oma pää ja ajatukset ovat käytössä.

Erään toisen äidin ajatukset olivat myös mielestäni hienoja ja mielenkiintoisia. Hän oli valinnut kaksi korttia, joista toinen oli aikaisemminkin mainitsemani täysin valkoinen kortti ja toinen todella värikäs ja eläväinen. Hän kertoi tuntemuksiaan äitiydestä näyttämällä ensin valkoista korttia, ja kuvasi tällä sitä, miltä hänestä aamulla tuntuu, tyhjältä. Seuraavaksi hän näytti värikästä korttia kuvaten tällä tuntemuksiaan illalla. Hän kertoi korttien avulla, kuinka päivän aikana ehtii tapahtua paljon asioita, ja kuinka ne muokkaavat häntä. Jokainen päivä, erityisesti äitinä, on erilainen, tapahtumia ja yllätyksiä täynnä.

Korttien monipuolisuudesta mielestäni kertoi pilotointitilanteessa seuraavien äitien poikkeavat tuntemukset äitiyteen liittyen. Eräs äiti valitsi kortin, jossa oli paljon vaaleanpunaista ja pinkkiä väriä. Kortilla hän halusi kuvata sitä, että lapset ovat ihania ja kuinka hänellä on raskauden ansiosta vaaleanpunaiset silmälasit päässään heitä katsoessaan. Toinen äiti valitsi sinisävyisen kortin, jolla ilmensi yksinhuoltajuuden tuottamia vaikeita tilanteita, yksinäisyyttä sekä sitä, ettei tärkeä vertaistukikaan korvaa puolisoa, jonka kanssa jakaa vanhemmuus ja siihen liittyvät haasteet. Usean äidin kertomuksissa korostuivat tunteet. Eräs äiti kommentoi arkea ilotulitukseksi, jossa välillä myös tummat sävyt, eli vaikeat asiat, räjähtelevät. Toinen äiti kertoi äitiyden olevan tunnetta ja räiskettä, mieletöntä tunteiden vuoristorataa. Ajatukset hän kiteytti ohjeella ”valitse paikkasi ja taistelusi huolella”.

5.4 Muita tilanteita

Kortteja käytettiin loppujen lopuksi paljon. Äitienillan lisäksi kortteja testattiin usein päiväkerhoissa ja perhekerhoissa esimerkiksi erilaisten teemojen tai asioiden käsitte-

lyssä tai tunteita tutkiessa. Eräässä tilanteessa pidimme rentoutustuokion, jonka jälkeen korttien kautta kerrottiin, miltä se oli tuntunut ja mitä jäi mieleen. Toisessa tilanteessa käytimme kortteja tunteiden pohtimisessa. Aiheena tällöin oli ikävä. Hieno esimerkki tästä tilanteesta oli mielestäni, kun 2–3-vuotias lapsi valitsi kortin, jossa oli ikään kuin aalto-kuvioita, jolloin perhepäivähoitaja kertoi kyseisen lapsen ikävän olevan aaltoilevaa. Kevään lähestyttyä korteista valittiin omasta mielestä keväisiä ajatuksia ja tunteita herättäviä. Toisinaan kortteja haettiin pöydältä sen perusteella, mistä haluaa Taivaanisää kiittää. Kerran kortit olivat mukana esimerkiksi, kun kerrottiin kuulumisia tai mietittiin kuka on tärkeä ihminen itselle, ja mitä tämän ihmisen kanssa on mukava tehdä.

Näiden lisäksi testailin kortteja nuorten kanssa nuortenilloissa, jolloin korttien käytön lisäksi oli usein jatkotyöskentelyäkin. Nuortenilloissa korttien kautta kerrottiin esimerkiksi, mitä haluaisi itsessä kehittää, sekä mistä on kiitollinen. Abstrakteja kuvakortteja käytettiin myös tiimipalavereissa sekä pariskuntienilloissa esimerkiksi kuulumisien yhteydessä. Perheilloissa kerrottiin kesäisistä ajatuksista ja tulevista suunnitelmista. Vauvakerhoissa aiheina oli esimerkiksi vanhemmuuteen ja lapsuuden muistoihin liittyviä teemoja. Lisäksi kerran pilotointitilanteessa käytimme kortteja siten, että ne oli aseteltu pöydälle väärinpäin, ja sattumanvaraisesti haettiin yksi tai useampi kuvakortti ja kerrottiin, mitä siitä tuli mieleen. Kerran kävimme korttien kanssa esikoululla vierailulla, jolloin teemanamme olivat tunteet ja erilaiset tunnetyöskentelyn tavat. Tietoperustassa esiteltyjen korttien taustalla vaikuttavien teorioiden perusteltavuudesta ja todellisuudesta kertoo mielestäni erinomaisesti kommentit eräästä kortista. Kyseisen kortin kautta kuvailtiin kolme merkittävästi toisista poikkeavaa tilannetta. Vauvakerhossa mukana ollut äiti sanoi kiinnittäneensä huomionsa heti ensimmäisenä tähän korttiin, ja kertoi sen kautta tuntevansa suurta rakkautta, jonka määrä ei täyty. Kortissa hän näki pienet jalanjäljet tassuttelemassa ympyrää, ja toivoi joskus näkevänsä siinä toisetkin jalanjäljet. Tällä hän ilmaisi toivettaan vielä uuden lapsen saamisesta. Toisessa tilanteessa kyseisen kortin kautta kerrottiin, kuinka se herätti ikäviä muistoja punaisesta mehukannusta, äidin paidasta ja sitä kautta vanhempien erosta. Toisaalta taas sama kortti sai lapsen ajattelemaan ja näkemään kattilassa hyppiviä popcornoja.

5.5 Esikouluvierailu

Vierailimme kuopiolaisessa Snellmanin esikoulussa 2.5.2018 Abstraktit kuvakortit mukanaamme. Snellmanin esikoulu toimii Maljapuron päiväkodin alaisuudessa. Pilotointitilanteessa paikalla oli kolme esikoulun työntekijää ja 12 lasta. Tuokion aiheena tuolloin olivat tunteet ja tunneyöskentely. Vierailu oli erityisen merkittävä Abstraktien kuvakorttien kannalta, sillä Snellmanin esikoulu kiinnostui ja innostui niistä niin paljon, että toivoivat vastaavanlaista tunteisiin liittyvää työskentelyä jatkossakin järjestettäväksi. Tällaista työskentelyä pidettiin erityisen tärkeänä, mutta valitettavasti koettiin, ettei sille ole aikaa esikoulussa, joten ulkopuolisen järjestämänä toiminta olisi todella odotettua.

Tuokion alkaessa istuimme kaikki yhdessä piirissä pienien tynyjen päällä, ja kyseimme harjoitteluohjaajani kanssa hieman kuulumisia ja tuntemuksia osallistujilta ennen tuokiota. Pientä jännitystä oli havaittavissa, mutta lapset olivat myös innoissaan. Aloitimme tuokion perinteisesti siten, että esittelimme itsemme, minkä jälkeen kerroin osallistujille korteista hieman tarkemmin. Pohdimme lasten kanssa aluksi yhdessä Abstraktien ja perinteisten kuvakorttien eroa sillä, että konkreettisesti esittelin yhden omista korteistani ja yhden maisemakortin. Tämä on ollut usein pilotointitilanteissa tehokas ja helppo keino verrata kortteja. Esittelyn jälkeen siirryimme ensimmäiseen varsinaiseen tehtävään, jossa tutkimme neljää etukäteen valitsemaamme Abstraktia kuvakorttia yksitellen. Kortit olivat keskenään merkittävästi erilaisia, ja tehtävänä oli miettiä miltä kuvan taiteilijasta on mahtanut tuntua, kun hän on kyseisen kuvan maalannut. Esimerkiksi yksi korteista oli tumma ja hieman pelottava, jolloin lapset ajattelivat, että taiteilijasta on tuntunut surulliselta tai vihaiselta. Toinen kortti oli todella värikäs, jolloin ajateltiin, että taiteilija on ollut iloinen ja riemukas, sekä sotkuinen. Kaikki tunteet vielä harjoiteltiin näyttämään, esimerkiksi ilmeellä kaverille, tunnepatsaana tai vaikkapa näytettiin missä kohdassa kehoa kyseinen tunne omasta mielestä tuntuu.

Toisessa tehtävässä jokainen esikoulun työntekijä nosti tunnepussista yhden tunnekortin. Kyseisissä tunnekorteissa esiintyi pieni karvainen hahmo, joka erilaisilla eleillä ja asennoilla ilmensi jotain tunnetta. Työntekijöiden tehtävänä oli matkia ja näytellä kyseistä tunnetta, niin että lapset saivat arvailla, mikä tunne oli kyseessä. Lopuksi aset-

telin kaikki Abstraktit kuvakortit lattialle ja jokainen sai valita yhden kortin, joka kuvasti sitä, miltä nyt tuokion lopuksi tuntui ja mitä ajatuksia mielessä liikkui. Vastaukset olivat pääasiassa positiivisia. Osallistujista tuntui muun muassa iloiselta, rauhalliselta, hyvältä, vapaalta ja aihe koettiin tärkeäksi.

5.6 Korttien esittely työneuvottelussa

Kuopion tuomiokirkkoseurakunnassa järjestettiin yleensä kerran kuukaudessa suuri työneuvottelu, johon pääsääntöisesti kaikki seurakunnan työntekijät osallistuivat. Useiden erilaisten kirkontyön edustajien kesken keskusteltiin esimerkiksi ajankohtaisista teemoista, menneistä tapahtumista, toiminnan onnistuneisuudesta ja seurakunnan sekä kirkon tilanteesta. Viimeinen työneuvottelu järjestettiin keväällä 16.5.2018 poikkeuksellisesti seurakunnan Rytkyn leirikeskoksella. Tällöin myös Abstraktit kuvakortit olivat lähestulkoon valmiit, tosin ei vielä lopulliseen määräänsä valittu. Kokouksen yhteydessä aioin esitellä paikallaoleville seurakunnan työntekijöille opinnäyte-työni ja lopullisen tuotokseni. Näin kaikille tulisi selväksi, minkälainen projektini kyseisen puolen vuoden aikana keväällä on ollut. Korttien jalkauttaminen koko seurakunnalle olisi tehokkaampaa, kun kynnyks on matalampi ja kortit jokseenkin tutut. Ajattelin korttien käyttötarkoituksen ja koko idean selvenevän parhaiten kaikille, jos kokeilemme niitä käytännössä.

Olin käynyt asettelemassa kortit etukäteen tilaan, jossa esittelytilaisuus järjestettiin. Lyhyen puheen ja tietopaketin jälkeen pyysin kaikkia hakemaan pöydältä 1-2 korttia, jotka kuvastavat sitä, mistä kokee kiitollisuutta. Selvensin, että kiitollisuudenaiheet voivat liittyä esimerkiksi työhön tai arkeen, juuri tähän päivään tai yleisesti elämään. Tämän jälkeen kävimme kierroksen, jossa kaikki saivat esitellä korttinsa ja ajatuksena haluamallaan tavalla. Tässäkin tapauksessa vastaukset yllättivät syvällisyydellään ja mielenkiinnollaan. Jotkut työntekijöistä jopa herkistyivät ajatuksia jakaessaan. Mielestäni esittely ja koko tilaisuus onnistui hienosti. Erityisen iloinen olen siitä, että kaikki osallistuivat aktiivisesti tilanteeseen. Kyseiset kortit olisivat kuitenkin saattaneet aiheuttaa ennakkoluuloja, varsinkin kun kortit on toteutettu vahvasti lapsityön alla, ja näin jotkut olisivat voineet ajatella ne vain lapsille soveltuviksi.

6 ABSTRAKTIT KUVAKORTIT

Abstrakteissa kuvakorteissa kuvat ovat moniselitteiset. Tämä mahdollistaa sen, että jokainen saa nähdä ne yksilöllisesti ja tulkita ne henkilökohtaisesti. Tästä kertoo esimerkiksi äitini oivallinen kommentti hänen tutkiskellessaan ja valitessaan suosikkikortteja mieltymystensä mukaan. Saatuaan korttinsa valituksi, hän sanoi niiden olevan mielestään parhaat juuri nyt tällä hetkellä tänään tässä kello 13 sunnuntaipäivänä. Seuraavana päivänä tilanne olisi jo täysin toinen. Kortit eivät pakota valitsemaan annetuista vaihtoehdoista, vaan ne sallivat käyttäjän itse työstää omia ajatuksiaan ja näin auttavat mahdollisesti löytämään tai ymmärtämään jotain uutta. Kuvakortit eivät anna suorita vastauksia, eikä valmiin esittävän kuvan taakse pääse piiloutumaan. Käyttäjän katsellessa kortteja ja työstäessään vastausta niiden pohjalta, hän projisoi eli heijastaa siihen persoonaansa, josta myös projektiiviset testit ovat saaneet nimensäkin. (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 225).

Kuten teoreettisista taustoista kävi ilmi, on Abstrakteille kuvakorteille ja niiden toimivuudelle paljon perusteltua näyttöä. Vaikka projektiivisten persoonallisuustestien luotettavuudesta, paljastavuudesta ja eettisyydestä on paljon keskustelua, se ei kuitenkaan mielestäni tässä yhteydessä ole olennaista, sillä en korteillani pyrikään minkäänlaiseen psykologiseen testaukseen tai ihmisten tutkimukseen (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 232). Abstraktien kuvakorttien on tarkoitus olla ihmistä eheyttävät, kasvattavat ja niiden käytöllä pyritään vain mahdollistamaan henkilön itsensä tuntemista ja löytämistä. Toisaalta kortit toimivat myös kevyemmissä tilanteissa kuten tutustumisessa, ryhmäytymisessä tai tunteiden käsittelyssä.

Tietoperustaan pohjautuen Abstraktit kuvakortit muistuttavat eniten Rorschachin mustetahrasteitä. Sain opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa kritiikkiä siitä, etteivät samat Abstraktit kuvakortit toimisi esimerkiksi sekä aikuisten että lasten kanssa. Itse taidekasvatusta opiskelleena ja muutoinkin taiteellisena ihmisenä olin alusta asti sitä mieltä, että kortit luonnollisesti kävisivät sekä lasten että aikuisten kanssa työskenteleyn. Kuitenkin tutkitusti mustetahrasteitäkin pystytään käyttämään pienten lasten kanssa yhtä tehokkaasti kuin vaikkapa nuorten ja aikuisten kanssa (Kuuskorpi & Heikkinen 2014, 237). Näin opinnäytetyöprosessi opetti minua siinä, kuinka aina ei kannata kuunnella muiden mielipiteitä, sillä esimerkiksi ihmisten subjektiiviset käsitykset maailman ja taiteen luonteesta eroavat huomattavasti toisistaan.

6.1 Käyttöopas

Abstraktien kuvakorttien lisäksi ajattelin olennaiseksi myös oppaan laatimisen korttien käyttäjille laadukkaan ja turvallisen työskentelyn edistämiseksi. Näin mahdollistetaan jokaiselle mielekkäät ja monipuoliset lähtökohdat ryhtyä työskentelemään kuvakorttien parissa. Kyseiset kuvakortit kuitenkin poikkeavat hieman perinteisistä, ja omaavat erityisiä piirteitä, jotka vaativat huomioimista. Olen luonut käyttöoppaan Canva-sovelluksella, johon tutustuin aikaisemmin opintojen aikana. Kyseisellä sovelluksella suunnittelin myös painamisen yhteydessä korttien taakse tulleen kuosin ja tekstin ”Abstraktit kuvakortit”. Canvalla on helppoa ja tehokasta tehdä erilaisia kirjoituksia, kuvia ja dokumentteja. Lisäksi mielestäni on hienoa, että sovellus on ilmainen ja löytyy kätevästi verkosta, ja näin aineistojen jakaminen ja tallentaminen on yksinkertaista.

Ainutlaatuisuutensa vuoksi opas sisältää alkuun tausta- ja yleistietoja korteista sekä tässäkin opinnäytetyössä esiteltyjä teoreettisia näkemyksiä, kuitenkin suppeammin. Käyttöopas kertoo mitä kannattaa huomioida ennen korttien käyttämistä, sekä miten toimia tuokioiden jälkeen. Oppaassa annetaan erilaisia esimerkkitilanteita ja apuja korttien käyttämiseen. Lisäksi käyttöoppaassa kerrotaan erilaisia ja innovatiivisia tapoja asetella kortit, sillä järjestelemällä kortit tilaan monipuolisesti ja uudella tavalla vaikutetaan merkittävästi osallistujien toimintaan ja ajatteluun. Opas on yleistajuinen eikä ole siis suunnattu esimerkiksi vain lasten tai aikuisten kanssa työskenteleville. Oppaan tarkoituksena olisi palvella niin ensikertalaisia kuin myös jo kokeneempia kuvakorttien käyttäjiä, tarjoamalla erilaisia vaihtoehtoja ja vinkkejä.

Abstraktien kuvakortteihin käyttöopas sisältää esimerkkitilanteita ja -tehtäviä, joita korttien käyttäjä pystyy ryhmän ja yksilöiden kanssa hyödyntämään. Esimerkit ovat jaettu teemoittain taidekasvatukseen, tunnetyöskentelyyn, tutustumiseen ja ryhmäytymiseen sekä tiettyyn teemaan liittyviin osioihin. Osa esimerkkitilanteista pohjautuu tietoperustassa esitettyihin projektiivisiin testeihin. Näitä on esimerkiksi TAT, jossa kuvaillaan, mitä kortissa voisi tapahtua, mitä ennen sitä tilannetta on tapahtunut ja mitä tilanteen jälkeen tulee tapahtumaan. Myös perinteinen tarinan kerronta yksilönä tai ryhmänä yhden tai useamman kortin avulla pohjautuu tähän. Toisen esimerkin

voisi ajatella perustuvan WZT testiin, jossa alkumerkkiä jatketaan piirtämällä. Abstraktien kuvakorttien kohdalla tehtävässä jatketaan maalaamalla, tai muuten tuottaen, kyseisen kortin sisältöä.

Synestesiaan, eli aistien sekoittumiseen liittyvissä esimerkeissä pyritään eläytymään esimerkiksi siihen, miltä jokin kortti ja sen sisältämä kuva saattaisi haista, maistua tai miltä se voisi kuulostaa, jos olisi ääni. Voidaan myös miettiä miltä kortin kuva tuntuisi, tai jos se olisi liikettä, kuinka tätä liikettä voisi ilmentää käytännössä liikkuen.

Esimerkkitehtävien kehittämisessä on käytetty lähteinä useita jo valmiita kuvakorttipakkoja ja niiden ohjeistuksia, tai näiden sovellutuksia. Suurin osa tilanteista on ollut myös käytössä Abstraktien kuvakorttien pilotoinneissa, ja näin hyväksi todettuja.

Opinnäytetyön lopusta LIITTEET-osiosta löytyy Abstraktien kuvakorttien käyttöopas sekä havainnollistavia kuvia korteista. (Liite 1 ja Liite 2.)

6.2 Eettisyys ja sen huomioiminen

Seuraavaksi arvioin eettisten periaatteiden toteutumista harjoitteluni, prosessin ja pilotointien aikana. Käsittelen myös eettisyyden toteutumista jatkossa esimerkiksi juurikin korttien käyttöoppaan kautta.

Eettisyys voidaan ajatella olevan kaiken kasvatuksen perustana, sillä kaikki toiminta ja päätökset tapahtuvat arvojemme pohjalta (Kansanen 1996, 13). Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL on laatinut varhaiskasvatukseen liittyvän julkaisun eettisistä periaatteista. Julkaisun mukaan eettisten periaatteiden lähtökohtana ovat lasten oikeuksien, ihmisten sekä ympäristön kunnioittaminen, ja varhaiskasvatuksessa työskentelevien toiminnan tukeminen. (JHL 2018.)

JHL:n julkaisussa on myös määritelty tarkempia eettisyyden toteutumisen perusteita, joita käytän pohtiessani eettisyyden onnistuneisuutta omassa opinnäytetyössäni. JHL:n mukaan eettisyys koostuu muun muassa ihmisten oikeudenmukaisesta ja tasa-arvoisesta kunnioittamisesta ja kohtelemisesta, riippumatta yksilön sukupuolesta, uskonnosta, iästä, alkuperästä, kyvyistä tai mielipiteistä. Julkaisun mukaan lapsella tulisi olla jokapäiväinen oikeus hyvään ja laadukkaaseen hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen. Eettisyyden yhtenä lähtökohtana on tukea lapsen yksilöllistä kasvua turvallisessa kasvuympäristössä. Aito läsnäolo on ihmisten kohtaamisen perustana. Lapsen itse-

määräämisoikeutta ja valintoja tulee kunnioittaa, kuitenkin huomioiden samalla lapsen ikä ja kehitystaso. Luottamuksellinen toiminta ja esimerkiksi vaitiolovelvollisuus ovat erityisen tärkeitä. (JHL 2018.)

JHL:n eettisiin periaatteisiin viitaten, ajattelisin pilotointitilanteiden olleen eettisiä. Tilanteet ovat olleet aina kaikille turvallisia. Toiminnassa on otettu huomioon se, ettei henkilölle koidu vahinkoa fyysisesti, henkisesti tai sosiaalisesti. Jokaista ihmistä on kunnioitettu tasapuolisesti. Tilanteissa ketään ei ole pakotettu vastaamaan, tai painostettu toimimaan millään tavalla. Tilanteista ei ole pyritty luomaan tahallaan draamattisia, ahdistavia tai koskettavia. Pilotointien alussa on painotettu sitä, että jokaisella saa olla omat mielipiteet, ajatukset ja tuntemukset, ja näitä tulee kaikkien kunnioittaa. Koko prosessin aikana on noudatettu myös vaitiolovelvollisuutta. Täysi läsnäolo on saattanut häiriintyä esimerkiksi suuren jännitykseni takia toisinaan, varsinkin pilotointien alkuvaiheissa. Lisäksi, koska harjoitteluohjaajani ammattilaisena oli yleensä aina paikalla, uskoisin eettisyyden joka tapauksessa toteutuneen.

Jotta edellä mainitut asiat toteutuisivat myös jatkossakin, on tätä hyvä Abstraktien kuvakorttien käyttöoppaassa korostaa. Mielestäni on erityisen tärkeää, että jokainen pystyy kokemaan olonsa kuulluksi, turvalliseksi ja merkitykselliseksi.

7 LOPUKSI

Seuraavaksi pyrin käsittelemään monipuolisesti esimerkiksi onnistumistani opinnäytetyössäni, arvioimaan Abstrakteja kuvakortteja, pohtimaan prosessin aikana eteeni tulleita tilanteita sekä käsittelemään korttien jatkomahdollisuuksia, kehityskohtia ja jalkauttamista. Opinnäytetyön tilaajan laatima lausunto Abstrakteista kuvakorteista sekä opinnäytetyön tavoitteiden ja tilaajan tarpeiden toteutumisesta löytyy työn lopusta LIITTEET-osiosta. (Liite 3.)

7.1 Arviointi

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda Abstraktit kuvakortit erityisesti seurakunnan lapsi- ja perhetyön käyttöön. Tässä tavoitteessa onnistuttiin. Korttien käyttötarkoitusta ei rajattu selkeästi esimerkiksi tunnetyöskentelyyn tai taidekasvatukseen sopiviksi, vaikkakin harjoittelun aikana nämä teemat erityisesti nousi keskusteluissa esille,

ajattelin, että käyttötarkoituksessa ja tilaajan tarpeissa onnistuttiin. Korttien tarveperusta ikään kuin syntyi ja muotoutui kehityksen ja prosessin aikana. Mielestäni on hienoa, että Abstraktit kuvakortit toimivat kaikenlaisissa tilanteissa, eikä niitä ole rajattu spesifiin käyttöön. Jokainen käyttäjä pystyy itse määrittelemään tarpeensa korttien suhteen ja siten hyödyntää niitä omassa työssään juuri sillä tasolla kuin tarvitsee. Opinnäytetyöseminaarissa nousi esille korttien kulumiseen liittyviä pohdintoja. Kulumisella en tarkoita tässä kohtaa konkreettista fyysistä kulumista, vaikkakin sekin on tärkeää huomioida ja yksi mahdollinen ongelma, erityisesti esimerkiksi lasten kanssa toimimisessa. Kulumisella kuitenkin tarkoitan sisällön kulumista. Voisi siis olla mahdollista, ettei kortteja pysty lopullisesti käyttämään esimerkiksi saman ryhmän kanssa. Tilanteessa, jossa sama ryhmä käyttäisi todella paljon Abstrakteja kuvakortteja, saattaisivat kuvat abstraktista luonteestaan huolimatta käydä yksitoikkoiseksi ja tulla liian tutuiksi. Vaikka erilaiset tehtävät ja näkökulmat korttien käytössä mahdollistavat monipuolisuuden, eivät ne ole ikuisia, mikäli kyseessä olisi sama ryhmä. Uskoisin, että eri ryhmän ja yksilöiden kanssa toimiessa kortit voisivat olla ikuiset, ellei itse niihin kyllästy. Näihin tilanteisiin saattaisi auttaa, ja korttien käyttöikä lisätä, ottamalla esimerkiksi tuokioihin vain osan korteista, eikä paljastaa kaikkia kerralla.

Ensimmäisen pilotointikerran jälkeen seuraavana päivänä Abstrakteja kuvakortteja kokeiltiin seurakunnan tiimipalaverissa, jossa paikalla olivat lapsi- ja perhetyön sekä nuorisotyön edustajia. Minun lisäksi tilanteessa oli neljä osallistujaa. Tällöin palaverin alussa korttien kautta kerrottiin mitä kuuluu ja minkälaisia tuntemuksia jokaisella on juuri sillä hetkellä. Tilanne oli itsessään erittäin onnistunut ja osallistujat pysyivät avoimesti kertomaan tunteistaan ja ajatuksistaan, jopa vaikeista ja negatiivisista tuntemuksistaan.

Pilotoinnin jälkeen keskustelimme korteista ja niiden mahdollisuuksista. Tällöinkin puheissa nousi tunnekasvatuksen tärkeys ja korttien toimivuus tässä yhteydessä. Yksi osallistujista ryhtyi pohtimaan sitä, että mitä jos joku olisi esimerkiksi värisokea, voisivatko kortit silloin toimia hänellä, tai pystyttäisinkö niitä hänen kohdallaan käyttämään. Tähän emme tuolloin lopullista vastausta keksineet ja keskustelu värisokeuden osalta jäi vain ajatuksen tasolle. Olen kuitenkin sitä opinnäytetyöni aikana pohtinut ja tullut siihen tulokseen, että uskoisin korttien toimivan myös esimerkiksi värisokeiden

tai muiden näkövammaisten kanssa. Perustelisin tämän sillä, että aivan kuten he näkevät maailman omalla tavallaan, näkevät he myös kortit omalla tavallaan, muttei se olisi este niiden käyttämiselle. Kuten tietoperustassakin tuli esille, jokainen katselee maailmaa subjektiivisesti omista lähtökohdista.

Opinnäytetyön prosessin aikana pilotointitilanteissa dokumentointimenetelmät olivat omat muistiinpanoni sekä havainnointi. Tällöin jollakin saattaa herätä kysymys, olisiko tilanteita ollut mielekästä esimerkiksi videoida tai äänittää. Ajattelisin, ettei lopputuloksen kannalta olisi ollut oleellista tai merkittävää taltioida pilotoinnin hetkiä. Kuitenkin olisi voinut olla mahdollista, että osallistujat olisivat reagoineet ja käyttäytyneet eri tavoin, mikäli tilanteissa paikalla olisi ollut videokamera tai ääninauhuri. Toisaalta taas haastatteluja ja tutkimuksia tehdään alati kokoajan. Mielestäni loppujen lopuksi oli kuitenkin parempi jättää taltiointi pois, sillä näin koen, että ihmiset olivat aidosti tilanteissa läsnä. On kuitenkin huomioitavaa, että pelkkien muistiinpanojen ja havainnoinnin kautta joitain huomioita on saattanut jäädä pois, mutta koska pilotointitilanteita tehtiin lukuisia määriä, eikä esimerkiksi vain muutamaa, en uskoisi sen haittaavan.

Kehittämistyön pragmaattisuus tarkoittaa tilannetta, jossa ajatellaan, että sitä lähempänä oikeaa tietoa ollaan, mitä paremmin jokin asia toimii (Humakin opinnäytetyöopas 2018). Vaikka itsevarmasti olen sitä mieltä, että Abstraktit kuvakortit toimivat ja saattavat saada jotain aikaankin, on mahdollista, ettei asia olekaan näin. Tällä tarkoittaisin sitä, etteivät kortit saisikaan syvällisiä tai merkittäviä vaikutuksia tai oivalluksia aikaan ihmisessä. Korttien toimimattomuus voisi myös johtua siitä, ettei yksilö ymmärrä miten kortit toimivat, ja hänen olisi siis vaikea käsittää, mitä niillä ja niiden käytöllä haetaan takaa. Toisaalta toimimattomuus saattaisi johtua esimerkiksi siitä, ettei ihminen jaksaa keskittyä tilanteessa tarpeeksi tai ei koe asiaa tarpeelliseksi, jolloin kokemus jäisi etäiseksi, sekavaksi tai pinnalliseksi. Myös ohjaajan epäselvä ulosanti tai huono läsnäolo voivat vaikuttaa tilanteisiin ja sitä kautta kokemuksiin korttien käytöstä. Jos tilanne, jolloin Abstrakteja kuvakortteja käytetään, on muutoin sekava tai rauhaton, vaikuttaa se varmasti käyttäjien kokemuksiin. Kuitenkin mikäli olosuhteet ovat sopivat, niin osallistujien kuin myös ulkopuolisten ominaisuuksien osalta, voi varmasti sanoa sen, että menetelmänä ja välineenä Abstraktit kuvakortit ovat erinomaiset.

Jotta opinnäytetyö ja sen lopputulos olisivat merkityksellisiä, vaaditaan työn laatijalta rohkeutta, päättäväisyyttä ja innovatiivisuutta. Tavallinen kehittämistyö tuottaa tavalista ja turvallista tietoa, eikä välttämättä anna mitään uutta. (Humakin opinnäytetyöopas 2018.) Mielestäni on tärkeää opinnäytetyötä ajatellen pyrkiä tuottamaan jotain uutta, ja erityisesti itselle mielekästä. Olisi teeskentelyä ja turhaa tehdä opinnäytetyö aiheesta, joka ei ensinnäkään kiinnostaisi itseä, eikä siitä hyötyisi kukaan muukaan. Ajattelisin, että oma opinnäytetyö ja koko prosessi on ollut merkittävää sekä itselleni, että mahdollisesti myös muille ihmisten kanssa työskenteleville. Toki on huomioitava, että Abstraktit kuvakortit todennäköisesti jäävät pieneksi ilmiöksi, mutta ainakin olen ne luomalla pyrkinyt olemaan rohkea ja omaperäinen.

7.2 Jalkauttaminen

Abstraktien kuvakorttien jalkauttamisen Kuopion tuomiokirkkoseurakunnan työhön ajattelisin olevan helppoa. Korteista tuli pilotointien ja harjoitteluni merkittävä ja luonnollinen osa erityisesti lapsi- ja perhetyötä, joten siltä osalta tuotos on jo jalkautettu. Myös seurakunnan muilla aloilla oli korteista kiinnostuttu, joten toivoisin tilaajani kautta korttien käytön leviävän. Ainakin hän itse aikoo ehdottomasti ottaa Abstraktit kuvakortit työhönsä mukaan. Kuitenkin jalkauttaminen on työntekijöistä itseltään kiinni tästä eteenpäin. Olen toiminnallani pyrkinyt edistämään korttien käytön kiinnostusta esitellessäni opinnäytetyöni ja tuotokseni seurakunnan työntekijöille työneuvottelussa.

Uskoisin kuvakorttien mahdollisuuksiin levitä myös seurakunnan ulkopuolelle. Tästä jo valmis konkreettinen esimerkki on Snellmanin esikoulu. Vierailu esikoulussa harjoitteluni aikana kasvatti Abstraktien kuvakorttien kiinnostusta niin paljon, että he toivoivat korttien kanssa tunnetyöskentelyyn liittyviä tuokioita jatkossakin. Mikäli kuvakorteista kiinnostuneita alkaisi ilmetä suuria määriä, voisi korttien lisäpainatusta ryhtyä pohtimaan vakavastikin. Kuitenkin korteista oli kiinnostuttu ulkopuolisten tahojen toimesta jo ennen kuin ne olivat edes valmiit. Näistä syistä olen Abstraktien kuvakorttien myyntitilannetta ryhtynyt selvittelemään, mikäli useat tahot haluaisivat kortit itselle hankkia.

Abstraktien kuvakorttien jalkauttaminen ja käyttö saattaa kuitenkin heikentyä tai estyä kokonaan ihmisten subjektiivisten kokemusten ja abstraktiin taiteeseen suhtautu-

misen perusteella. Tällaisia tilanteita olisi, jos esimerkiksi tiedostamattoman ja ruumiillisen tiedon merkitys tai koko olemassaolo kielletään, tai abstraktin taiteen merkitystä vähätellään sen takia, ettei sitä ymmärretä tai sitä on vaikea tulkita ja lokeroida järjestelmällisesti ja kontrolloidusti. Mahdollinen voisi olla myös tilanne, jossa yksilö ei yksinkertaisesti vain ole niin sanotusti samalla aaltopituudella, eikä siis näe ihmistä moniulotteisena olentona. Tällöin ei todennäköisesti ymmärtäisi lainkaan Abstraktien kuvakorttien tarkoitusperää, eikä pitäisi kortteja millään tavalla merkittävänä mahdollistajana.

7.3 Kehittäminen ja tulevaisuus

Ajattelin, että Abstrakteja kuvakorttejakin voi kuitenkin edelleen kehittää esimerkiksi luomalla uusia kortteja. Abstraktin taiteen tyylejä on kuitenkin lukuisia erilaisia ja kortteihin pystyisi tuottamaan käsittämättömän paljon erilaisia kuvia. Toisaalta tämä voisi olla myös mahdoton ikuisuusprojekti. Prosessin alussa tämä abstraktin taiteen laajuus tuntuikin vaikealta ja sen käsittäminen oli ongelmallista. Tuskailin asian kanssa, sillä tuntui mahdottomalta alkaa luomaan kortteja, jos ne voivat olla minkäläiset vain. Kun osasin kääntää ajatteluni ja ymmärsin lauseen ”minkäläiset vain” positii-visesti, työhön oli vaivattomampi ryhtyä.

Eräs seurakunnan työntekijä tiedusteli, voisiko Abstrakteja kuvakortteja kehitellä esimerkiksi työnohjaukseen käytettäväksi. Herää tietysti kysymys pitäisikö korttipakkoja ryhtyä luomaan spesifisti erilaisia tarkoituksia ja ryhmiä varten. Toisaalta ajattelin vaihtoehdon olevan ihan mielekäs, mutta toisaalta, kun Abstraktit kuvakortit toimivat käytännössä kaikissa tilanteissa, onko tarvetta luoda pakkaa juurikin erityistä kohdetta varten. Jatkoa ajatellen korttien kehittäminen tiettyyn suuntaan voisi olla helppoakin, ja oman ammattitaidon kehittäminen tältä osin mielenkiintoistakin.

Koen Abstraktien kuvakorttien onnistuneen erityisen hyvin ja olen niihin tyytyväinen ja jopa kiintynyt, mutta ehkä voisin ajatella niiden olevan ensimmäinen niin sanottu prototyyppi. Tästä olisi helppoa ryhtyä vielä kehittelemään ja parantelemaan korttipakkaa, sekä ammattitaitoani kuvakorttien asiantuntijana. Korttien suunnittelu, kehittäminen ja pilotointi oli todella mielenkiintoista ja mielekästä, ja koen kiitollisuutta siitä, että ne on otettu hyvin ja kunnioittavasti vastaan, alussa ulkopuolisten epäilyistä huolimatta. Matkallani olen kuitenkin toisinaan ollut epäröivä korttieni suhteen ja epäillyt

suurestikin niiden onnistumista, varsinkin silloin, kun ne eivät vielä konkreettisesti olleet käsissäni. Nyt prosessin lopulla olen täysin eri mieltä, ja vakuuttunut siitä, että Abstraktit kuvakortit toisivat edes pientä apua aikamme yksilölle. Tämän päivän teknologiaan hukkuva yhteiskuntamme ja postmodernismista kärsivä ihminen tarvitsee inhimillistä apua tunteiden ja ajatusten käsittelyyn ja ilmaisemiseen, sekä itsensä ja elämänsä ymmärtämiseen. Parhaimmassa tapauksessa Abstraktit kuvakorttini voisivat tarjota vastauksen näihin ongelmiin.

Oli hienoa kokea kuinka ihmisenä kypsyin ja kehityin itsekin harjoittelun ja yli vuoden kestävä opinnäytetyöprosessin aikana. Tunnen oloni huomattavasti varmemmaksi. Koin myös erityisen arvokkaaksi sen, että verrattaessa aikaisempia harjoitteluita ja kokemuksia, tässä harjoittelussa ja koko prosessin aikana olin työyhteisössä tärkeä, ja roolini työntekijöiden keskuudessa ja organisaatiossa oli merkittävä. Uskoisin, että tämä toimi osatekijänä kasvuani ajatellen. Mielenkiintoista oli huomata millainen ammatti-identiteetti sisältäni kuoriutuukaan vähäisen työkokemuksen takia. Kiehtovia tunteita ja ajatuksia herätti lisäksi nähdä yhteisöpedagogin kehittyvän sisälläni ja tulevan osaksi ajattelua ja itseäni. Aivan kuin Pinocchio huomaa olevansa oikea poika, minäkin huomasin olevani kuin oikea yhteisöpedagogi. Harjoitteluun viitaten eron varmuudessa ja ammattitaidossa huomaa selkeästi verratessa esimerkiksi Abstraktien kuvakorttien ensimmäistä pilotointikertaa ja harjoittelun viimeisiä pilotointitilanteita. Pystyn nyt luontevasti ja itsevarmasti kertomaan tietoa korteistani ja niihin vaikuttavasta tietoperustasta. Odotan myös innolla pääseväni käyttämään korttejani aktiivisesti. En väitä olevani vielä täydellinen asiantuntija, mutta aina hetki hetkeltä lähestyn ammattilaisuutta. Toisaalta ajattelisin myös, ettei ihminen koskaan olekaan valmis, vaan aina pystymme kehittymään lisää, ja tähän aionkin elämässäni pyrkiä.

LÄHTEET

- Arnkil, Harald 2003. Synestesia ja abstraktin taiteen synty. Teoksessa Helena Sederholm (toim.) Pinx. Maalaustaide Suomessa. Siveltemen vetoja. Helsinki: Weilin+Göös Oy, 136–139.
- Butler, Christopher 2002. Postmodernism. A Very Short Introduction. New York: Oxford University Press.
- Eskola, Antti & Järventie, Irmeli 2001. Sigmund Freud. Psykoanalyttinen teoria. Teoksessa Vilma Hänninen & Jukka Partanen & Oili-Helena Ylijoki (toim.) Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä. Tampere: Vastapaino, 35–60.
- Geels, Antoon & Wikström, Owe 2009. Uskonnollinen ihminen. Johdatus uskontopsykologiaan. Suom. Kai Takkula. Helsinki: Kirjapaja.
- Heelas, Paul & Woodhead, Linda 2005. The Spiritual Revolution. Why Religion is Giving Way to Spirituality. Oxford: Blackwell.
- Heinonen, Sirkka-Liisa & Suojala, Marja 2001. Lapsi elää satua. Teoksessa Seija Karpinen & Arja Puurula & Inkeri Ruokonen Taiteen ja leikin lumous. 4–8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: FINN LECTURA, 144–156.
- Humakin opinnäytetyöopas 2018. Opinnäytetyöopas: Amk perustutkinnot. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Humak. Viitattu 17.10.2018. file:///C:/Users/user/Downloads/Opinnaytetyopas-Humak-2018%20(4).pdf.
- Huomaa hyvä! –toimintakortit 2018. Uusitalo-Malmivaaran, Lotta & Vuorinen, Kaisa Helsinki: PS-kustannus.
- JHL 2018. Varhaiskasvatuksen eettiset periaatteet. Julkisten ja hyvinvointialojen liitto. Viitattu 6.11.2018. <https://www.jhl.fi/tyoelama/ammattialat/kasvatus-ja-ohjausala/varhaiskasvatuksen-eettiset-periaatteet/>.
- Jurvelius, Nelly 1988. Taide kasvattaa. Porvoo: WSOY.
- Kallio, Rakel 2003. Kubismia 1910-luvun Suomessa. Teoksessa Helena Sederholm (toim.) Pinx. Maalaustaide Suomessa. Siveltemen vetoja. Helsinki: Weilin+Göös Oy, 30–33.
- Kansanen, Pertti 1996. Kasvatuksen eettinen luonne. Teoksessa Pirkko Pitkänen (toim.) Kasvatuksen etiikka. Helsinki: Edita, 13–19.
- Karppinen, Seija & Puurula, Arja & Ruokonen, Inkeri 2001. Taiteen ja leikin lumous. 4–8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: FINN LECTURA.
- Ketola, Kimmo & Salminen, Veli-Matti & Sohlberg, Jussi & Sorsa, Leena 2016. Johdanto: Hierarkioista verkostoihin. Kirkon muuttuva yhteisöllisyys. Teoksessa Maarit Hytönen (toim.) & Kimmo Ketola (toim.) Veli-Matti Salminen (toim.) & Jussi Sohlberg (toim.) & Leena Sorsa (toim.) Erilaisista yhteisöistä elävä kirkko. Kuopio: Kirkon tutkimuskeskus, 9–39.
- Koljonen, Kaisa 2015. Alitajunnan rooli taiteellisessa prosessissa. Saimaan ammattikorkeakoulu. Kuvataiteen koulutusohjelman opinnäytetyö. Viitattu 23.9.2018. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/93251/kaisa_koljonen_opinnaytetyo.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kosketuksessa elämään – kortit 2018. Käyttöopas. Viitattu 26.9.2018. [https://www.innostuksenhetki.fi/UserFiles/files/Voimalausekortit%20-%20Ka%CC%88ytto%CC%88opas\(1\).pdf](https://www.innostuksenhetki.fi/UserFiles/files/Voimalausekortit%20-%20Ka%CC%88ytto%CC%88opas(1).pdf).

Kuopion seurakunnat 2018. Kuopion ev.lut. seurakunnat. Viitattu 19.9.2018. <http://www.kuopionseurakunnat.fi/>.

Kuusamo, Altti 2003. Miten abstrakti esittää itseään. Teoksessa Helena Sederholm (toim.) Pinx. Maalaustaide Suomessa. Siveltimen vetoja. Helsinki: Weilin+Göös Oy, 168–171.

Kuuskorpi, Taina & Heikkinen, Juho 2014. Psykologiset testit ja testaukset. Tosiasiat, uskomukset ja pelot. 1. painos. Raisio: Luovin Oy.

Nietzsche, Friedrich 1872. Tragedian synty. Suom. Jarkko S. Tuusvuori. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry.

Nurminen, Emma 2017. Maalauksen laajentuneet käytänteet. Tampereen ammattikorkeakoulu. Kuvataiteen koulutusohjelman opinnäytetyö. Viitattu 14.11.2018. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/130935/Nurminen_Emma.pdf?sequence=2.

Pallasmaa, Juhani 2017. Ajatteleva käsi. Arkkitehtuurin eksistentiaalinen ja ruumiillinen viisaus. Suom. Kirsi Heininen-Blomstedt. Helsinki: ntamo.

Pallasmaa, Ullamaria 2003. Tor Arne. Teoksessa Helena Sederholm (toim.) Pinx. Maalaustaide Suomessa. Siveltimen vetoja. Helsinki: Weilin+Göös Oy, 116–119.

Pasanen, Kimmo 2004. Musta neliö. Abstraktin taiteen salat. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Taide.

Pentikäinen, Leena 2006. Kuva taidekasvatuksen poluilla. Teoksessa Tuula Tarkkonen (toim.) & Pirkko Sassi (toim.) Lapsi ja taide. Puheenvuoroja taidekasvatuksesta. Helsinki: Cultura Oy, 27–35.

Pusa, Tiina 2009. Taide kestää elämän – taiteen terapeuttisuus taidekasvatuksessa. Teoksessa Inkeri Ruokonen & Sinikka Rusanen & Anna-Leena Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 71–79. Viitattu: 26.10.2018. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80314/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Ringbom, Sixten 1989. Näkyvää ylittämässä. Abstraktin taiteen uranuurtajien sukupolvi. Suom. Paula Nieminen. Teoksessa Sixten Ringbom & Päivi Lahtela (toim.) Pinta ja syvyys. Esseitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Taide, 33–58.

Ruokonen, Inkeri 2006. Taide lapsen elämänilmauksena. Teoksessa Tuula Tarkkonen (toim.) & Pirkko Sassi (toim.) Lapsi ja taide. Puheenvuoroja taidekasvatuksesta. Helsinki: Cultura Oy, 11–19.

Ruokonen, Inkeri & Rusanen, Sinikka 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa Inkeri Ruokonen & Sinikka Rusanen & Anna-Leena Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 10–15. Viitattu: 26.10.2018. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80314/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

- Sakasti 2018. Palvelu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöille ja toimijoille. Viitattu 17.10.2018. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/start>.
- Sederholm, Helena (toim.) 2003. Pinx. Maalaustaide Suomessa. Siveltimen vetoja. Helsinki: Weilin+Göös Oy.
- Seirala, Viivi 2012. Eläköön taidekasvatus! Kuntaliiton verkkojulkaisu. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Viitattu 26.10.2018. [file:///C:/Users/user/Downloads/elakoontaidekasvatus_ebook%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/elakoontaidekasvatus_ebook%20(1).pdf).
- Seppä, Anita 2012. Kuvien tulkinta. Menetelmäopas kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin tulkitsijalle. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2018. Viitattu 18.11.2018. <https://evl.fi/etusivu>.
- Suomen mielenterveysseura 2018. Mieli. Mielenterveys voimaksi –kuvakortit. Viitattu: 26.9.2018. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/julisteet-ja-kortit/mielenterveys-voimaksi-kuvakortit>.
- Uusikylä, Kari 2001. Lapsen luovuus elää vapaudessa. Teoksessa Seija Karppinen & Arja Puurula & Inkeri Ruokonen Taiteen ja leikin lumous. 4–8-vuotiaiden lasten taitoja taidekasvatus. Helsinki: FINN LECTURA, 14–22.
- Vahvaa vanhemmuutta – kortit 2018. Käyttöohjeet. Vahvaa vanhemmuutta –kortit. Pesäpuu ry.
- Valjakka, Timo 2007. Maalaus voi vain ehdottaa. Teoksessa Timo Valjakka (toim.) Juhana Blomstedt. Helsinki: WSOY, 7–59.
- Väisänen, Liisa 2017. Kuvan tuhat sanaa. Kuinka ymmärtää kuvan kieltä. Helsinki: Kirjapaja.
- Wikström, Owe 2000. Salattu ihminen. Elämän syvät kysymykset ja parantava keskustelu. Suom. Taisto Nieminen. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Williamson, Beth 2004. Christian art. A Very Short Introduction. New York: Oxford University Press.
- YuoTube 2018. In Conversation with our Dreamer, Renegades, Visionaries: Dr. Jordan B. Peterson (Extended). Viitattu 14.11.2018. https://www.youtube.com/watch?v=_SFnC78K6QE.

LIITTEET

Liite 1 Kuvia Abstrakteista kuvakorteista

Liite 2 Abstraktien kuvakorttien käyttöopas (kuvakorttien käyttö ilman lupaa kielletty)

Abstraktit kuvakortit – Laura Karppinen

Käyttöopas

- Abstraktien kuvakorttien kopioiminen on kielletty. -

Arvoisa Abstraktien kuvakortteihin käyttäjä,

Kohtele kortteja kunnioittavasti.

Taustaa

Abstraktit kuvakortit on kehitelty opinnäytetyönä Kuopion tuomiokirkkoseurakunnalle. Abstraktit kuvakortit ovat uusi tuulahdus muiden perinteisten kuvakorttien rinnalle. Vastoin tavallisia kuvakorttipakkoja kehittelemäni kortit eivät sisällä valokuvia, hahmoja, tekstejä tai mitään yksittäistä teemaa, vaan ovat täysin abstraktit, eli ”ei-esitävät”. Kortit eivät tällöin ohjaile käyttäjäänsä, vaan jokainen näkee kortit yksilöllisesti omalla tavallaan ja oman elämänhistoriansa kautta. Tämä piirre mahdollistaa monipuolisemman ja syväluotaavamman tavan käyttää kortteja. Kortteja voidaan käyttää ryhmä- sekä yksilötilanteissa, lasten, nuorten, aikuisten sekä vanhusten kanssa. Kortit toimivat erinomaisesti esimerkiksi tutustumiseen tai ryhmäytymistehtävissä, keskustelun avaajina, tunteiden käsittelyssä, taidekasvatuksen välineenä tai valitun teeman käsittelyssä. Korttien toimintaperiaate perustuu ihmisen tiedostamattomien, esitietojen ja tiedostettujen ajatusten ja tunteiden käsittelyyn abstraktin kuvan avulla. 57 moniselitteisellä kuvakortillani haluan mahdollistaa sen, että ihmiselle itselle voisi aueta uusia ovia sisimpäänsä.

Opinnäytetyö ja Abstraktit kuvakortit olivat oma ideani. Kortit olen luonut itse, ja niiden toimivuutta on testattu käytännössä seurakunnan työssä. Pilotointiin perustuen kortteja valikoitui lopulliseen tuotokseen yhteensä 57 kappaletta. Pilotointi tarkoittaa kehittämistyössä tuotoksen konkreettista kokeilua eli testaamista.

Abstraktit kuvakortit on painettu yhteistyössä Offsetpaino L. Tuovinen Ky:n kanssa.

Teoria

Korttien yksi merkittävimmistä teoriataustoista perustuu ihmisen tiedostamattomien ja esitietoisien ajatusten ja tunteiden nousemisesta tietoisuuteen abstraktin kuvan avulla. Jotta tiedostamattomat asiat saadaan tietoisuuteen, täytyy aines saattaa esimerkiksi visuaalisten assosiaatioiden, merkkien tai symbolien muotoon, eli ulkoisiksi havainnoiksi, tässä tapauksessa siis abstrakteihin kuviin.

Ihmisellä tiedetään myös olevan tapa projisoida eli peilata, heijastaa, omia ajatuksia, tunteita ja mielensisältöä tiedostamatta esimerkiksi toiseen ihmiseen tai muuhun kohteeseen, eli Abstrakteihin kuvakortteihin. Sama periaate toimii projektiivisissä testeissä, joista yksi tunnetuin on esimerkiksi Rorschachin musteläiskätesti.

Meillä on lajityypillinen tarve tunnistaa ja selittää asioita. Tunnistamisen tarve ilmenee jopa luonnossa, haluamme nähdä pilvissä, puissa ja kallioissa tuttuja muotoja. Kun ihminen kokee hallitsevansa tilanteen, syntyy turvallisuudentunne. Taiteen uudet ja erilaiset suuntaukset voivat aiheuttaa kauhistusta ja kielteisiä tunteita, sillä kun olemme juuri saaneet sisäistettyä ja järjesteltyä ajatuksiimme sen, mitä taide on ja miltä sen pitää näyttää, illuusiomme rikotaan. Tällöin turvallisuudentunteemme katoaa, ja reaktionä on epävarmuus ja jopa suuttumus. Abstrakti taide saattaa aiheuttaa tällaisia tunteita, sillä se estää meitä tunnistamasta asioita yksiselitteisesti. Vaikka todellisuudessa abstraktius on monipuolista, suhtaudutaan siihen usein yksitoikkoisesti.

Nykyään tiedetään, ettei kuvan näkeminen ja tulkitseminen perustu vain fysiologiseen näkemiseen. Kuvan ja kuvallisuuden määrittelemiseen vaikuttavat myös esimerkiksi emootiot, kulttuuri, arvot, sekä ihmisen inhimilliset tasot, kuten voimakkaat mielenliikutukset eli affektit, ruumiilliset impulssit, muisti ja tiedostamaton. Tiedostamaton ja ruumiillinen tieto ajatellaan materialistisessa yhteiskunnassa olevan uhka kontrollille ja järjestykselle, jolloin näiden tasojen vaikutukset usein kielletään.

Ihminen näkee ja hahmottaa kuvat ja reagoi nähtäviin ärsykkeisiin subjektiivisesti. Se tarkoittaa, että kaikki näemme ja prosessoimme henkilökohtaisesti eri tavalla. Havaitsemme yksilöllisesti esimerkiksi värit, sävyt ja avaruudellisen hahmottamisen. Värien näkemiseen vaikuttavat esimerkiksi myös ikä, sillä vanhemmilla ihmisillä näkökyky

heikentyy, sekä mielentila, sillä rakastunut ja iloinen ihminen näkee värit kirkkaammin kuin surullinen ja ahdistunut. Ihmisten silmät ovat erilaisia, jolloin kuvan ja värien näkemiseen voivat vaikuttaa myös värisokeus sekä muut näkökykyä muuttavat tekijät.

Tämän päivän teknologiaan hukkuva yhteiskuntamme ja postmodernismista kärsivä ihminen tarvitsee inhimillistä apua tunteiden ja ajatusten käsittelyyn ja ilmaisemiseen, sekä itsensä ja elämänsä ymmärtämiseen. Parhaimmassa tapauksessa Abstraktit kuvakorttini voisivat tarjota vastauksen näihin ongelmiin.

Abstrakti

Puhuttaessa abstraktista, usein se saa merkityksen ”ei-todellinen” tai ”ei-esittävä”. Sana abstrakti tulee latinan verbistä *abstrahere* ja tarkoittaa irrottamista. Abstraktin taiteen voidaan ajatella syntyneen noin 1900-luvun alussa. Abstrakti maalaustaide vaikiintui Suomeen erityisesti vasta 1950-luvun alussa.

Kasimir Malevits voidaan ajatella olleen yksi abstraktin taiteen merkittävimmistä vaikuttajista. Vuonna 1915 hän oli ensimmäinen, joka sai hiljennettyä niin katsojat kuin taiteilijatkin esittelemällä taidenäyttelyssä Pietarissa maalauksensa nimeltä ”Neliö”. Teoksessa oli ainoastaan musta neliö ja valkoinen tausta. Toinen vallankumouksellinen taiteilija Aleksandr Rodtsenko haastoi Malevitsin maalauksellaan ”Mustaa mustalla”. Malevits vastasi tähän vielä vuonna 1919 teoksellaan ”Valkoinen neliö valkoisella”. Tällöin molemmat taiteilijat olivat yhtä mieltä siitä, että maalaustaide oli nyt tullut tiensä päätökseen, viimeiset maalaukset oli maalattu. Tiedettävästi kuitenkin tämän jälkeen taiteilijat ryhtyivät suosimaan tällaisia tyhjiä maalauksia sekä valkoisia ja mustia neliöitä teoksissaan. Myös luomani Abstraktit kuvakortit sisältävät kaksi korttia, mustan ja valkoisen neliön, perustuen juurikin Malevitsin ja Rodtsenkon taiteeseen ja abstraktin taiteen historiaan.

Ohjeita käyttäjälle

Aluksi: Mitä kannattaa huomioida?

. Ajankäyttö: Suunnittele tilanteet huolellisesti. Mieti myös varasuunnitelmia. Huolehdi kaikista tarvitsemistasi esineistä ja asioista. Varmista, että käytössäsi on tarpeeksi aikaa. On tärkeää, ettei tilanteissa tarvitse kiirehtiä liikaa. Varmista, onko nyt sopiva aika.

. Ympäristö: Huomioi, että tila on sopivan kokoinen osallistujille, erityisesti että tilaa on tarpeeksi. Ympäristön kannattaa olla rauhallinen ja suljettu. Mikäli liikutte tilassa, varmista, ettei se ole liian ahdas ja on turvallinen.

. Osallistujat: Mieti, millainen määrä osallistuja on sopiva. Sovella aina tilanteet ryhmäkohtaisesti yksilöt huomioon ottaen. Huomioi myös osallistujien ikä, kypsyys sekä osaamisen- ja ymmärryksen taso. Kortit kuitenkin toimivat kaikenlaisten ryhmien ja yksilöiden kanssa, mikäli jokainen huomioidaan henkilökohtaisesti.

. Kortit: Tarvittaessa voit suhteuttaa korttien määrän osallistujiin. Jos osallistujia on vähän, voit ottaa käyttöösi vain osan korteista. Näin myös mahdollisesti pystyt lisäämään korttien käyttöikä, eivätkä kortit niin ikään kulu, tule liian tutuiksi ja käy tylsiksi. Mieti myös, montako korttia osallistujat kussakin tehtävässä valitsevat. Jos mahdollista, kannattaa osallistujien antaa valita niin monta korttia kuin haluavat, jolloin rajoittamista ei tapahdu. Mieti, sallitko sen, jos joku ei halua osallistua ja valita yhtään korttia.

. Teoriatieto: Osallistujille kannattaa kertoa korttien toimintaperiaatteista ennen tehtävän aloittamista. Erityisesti lapsille kannattaa selventää esimerkiksi mitä abstrakti tarkoittaa, ja painottaa sitä, että jokainen tulkitsee korttien sisällöt eritavalla ja näkee kuvat henkilökohtaisesti, jolloin jokaisen yksilöllisiä ajatuksia ja tunteita tulee kunnioittaa.

. Ohjeistus: Käytä selkeää ohjeistusta, varsinkin lasten ja erityisryhmien kanssa. Tärkeää on itse olla tietoinen tilanteen kulusta. Ohjeista rauhallisesti ja vaiheittain. Muista myös suunnitella, mitä varsinaisen tehtävän jälkeen tapahtuu, ja kuinka lopetat työkentelyn.

. Turvallisuus: Varmista, että tilanne ja ilmapiiri ovat fyysisesti ja henkisesti turvallisia, eikä ketään loukata. Huomioi, että jokainen tulee kuulluksi ja nähdyksi, ja jokaisen

ajatuksia ja tunteita kunnioitetaan. Korosta, että tilanteen jälkeenkin vallitsee kunnioitus ja salassapito. Voi olla jopa suotavaa ohjeistaa osallistujia ennen tehtävää siihen, ettei toisten puhuessa millään lailla oteta kantaa tai kommentoida.

Korttien asettelu: Korttien asettelun merkitystä ei pidä unohtaa. Tavallisesti kuvakortit järjestellään vain pöydälle. Kortit voi ja kannattaa kuitenkin asetella monipuolisesti ja vaihtelevasti, sillä ihmiset hahmottavat ympäristöönsä eri tavalla. Muita tapoja järjestää kuvakortteja on esimerkiksi asetella ne useammalle pöydälle, lattialle tai seinille. Kuvakortteilla voidaan myös esimerkiksi muodostaa polku, jota pitkin osallistujat kävelevät ja valitsevat korttinsa. Joillekin ihmiselle on helpompi käsitellä ja hahmottaa asioita liikkuessaan. Liikkuminen mahdollistaa uusien ajatusketjujen muodostumisen, ja se on myös virkistävää. Kortit voidaan myös piilottaa tai asetella väärinpäin, kuva puoli alaspäin. Tällöin käytetään satunnaista valintaa, jolloin jokainen valitsee sattumanvaraisesti korttinsa. Yleensä ihminen löytää silloinkin yhteyden omien ajatusten ja kortin välillä, vaikkei kyseistä korttia itse valinnutkaan. Kokeile rohkeasti uusia menetelmiä. Näin saadaan mielenkiintoisia ja monipuolisia keinoja käyttöön.

Seuraavaksi luetellaan erilaisia esimerkkitalanteita, joihin kortteja voi hyödyntää. Tilanteet on jaoteltu teemoittain, mutta luonnollisesti esimerkiksi tutustumiseen voi toimia myös taidekasvatuksessa ja tunnetyöskentelyssä esitetyt esimerkit. Voit itse muokata ja soveltaa kysymyksiä, ja keksiä lisää.

Taidekasvatus:

- WZT eli jatketaan kuviota. Jatketaan kuvakortissa olevaa sisältöä esim. maalaamalla tai muulla tavalla tuottamalla.
- TAT eli mitä kortissa tapahtuu, mitä ennen sitä on tapahtunut, mitä sen jälkeen tapahtuu.
- Pohditaan millä ja miten kuva on toteutettu ja pyritään tuottamaan samanlaista.

- Asetetaan kortti isolle paperille ja jatketaan maalausta paperille kortin sisältöä mukaillen.
- Tutkitaan korttia suurennuslasilla.
- Kerro tarina kortista, tai yhdessä ryhtykää kertomaan tarinaa kortista tai usean kortin avulla.

Tunnetyöskentely:

- Kysymyksiä: Miltä tuntuu? Mitä kuuluu? Mistä olet iloinen/kiitollinen/vihainen/surullinen?
- Valitse kortti, joka on hienoin/huonoin/tylsin/mielenkiintoisin/imelä/makea/ärsyttävä.
- Valitse kortti, joka on surullinen/iloinen/vihainen/rakastunut/kateellinen.
- Aistit ja liike: Miltä kortti kuulostaisi/tuntuisi/maistuisi/haisisi? Miten liikkuisit, jos olisit kyseinen kortti?
- Mietitään miltä taiteilijasta on saattanut tuntua korttia maalatessaan.
- Mitä sinä tarvitset tai kaipaat? Mistä olet kiitollinen?

Tutustuminen ja ryhmäytyminen:

- Valitse kortti, joka jostain syystä kiinnittää huomiosi.
- Valitse kortti, joka kuvastaa sinua/ei kuvasta sinua.
- Valitse kortti, joka kuvastaa/ei kuvasta vierustoveriasi.
- Valitse kortti, joka kuvastaa harrastuksiasi/jotain sinulle tärkeää/perhettäsi/lempiruokaasi.
- Satunnaisuus (tässä kortit on aseteltu väärinpäin). Valitse kortti ja kerro mitä siitä tulee mieleen/miten se liittyy sinuun/merkitseekö se kuitenkin sinulle jotain, vaikkot itse valinnut sitä?

Teemaan pohjautuva:

– Keskustelkaa valitusta teemasta tai aiheesta korttien avulla. 1. Esimerkki ”Kevät”:
Valitse kortti, joka kuvastaa kevättä. Valitse kortti, josta tulee mieleen kevät. Mitä tykkäät tehdä keväisin? Mitä odotat keväässä? 2. Esimerkki ”Vanhemmuus”: Valitse kortti, joka kuvastaa tämänhetkisiä tunteuksia ja ajatuksiasi vanhemmuudesta/tulevasta vanhemmuudesta. Onko jotain mitä pelkää/rakastat/jännität/odotat?

Lopuksi:

Tilanne kannattaa lopuksi purkaa. Ajatuksia ja kokemuksia tilanteesta on suotavaa jakaa yhdessä. Tarvittaessa voi vielä keskustella ja käsitellä asioita, mikäli jokin jää mietyttämään tai jos esimerkiksi aiheet ovat vaikeita tai rankkoja. Tärkeää on kuitenkin, että osallistujille jää mielekäs ja turvallinen kokemus tilanteesta. Tarkoitus on pyrkiä positiivisiin ja ehyttäviin kokemuksiin.

Lisätietoa Abstrakteista kuvakorteista, niihin vaikuttavasta tietoperustasta sekä korttien luomiseen liittyvästä prosessista löytyy opinnäytetyöstäni osoitteesta www.theseus.fi

Tai minulta:

Laura Karppinen

laura_karppinen@hotmail.com

Liite 3 Tilaajan lausunto

Lausunto

Laura työsti Abstraktit kuvakortit käyttöön työtäni ajatellen. Teen töitä srk:n lasten ja perheiden kerhoissa sekä aikuisten erilaisissa ryhmissä, kuten äitien illat ja pariskuntien illat. Olen vuosia käyttänyt työssäni erilaisia kortteja, joissa on tekstejä ja esittäviä kuvia. Mutta vuosien aikana on tullut mieleen, ettei abstrakteja kuvia ole juuri ollut saatavilla kuin yksittäisiä eri lähteistä. Lauran opinnäytetyö vastasi siis suoraan tähän konkreettiseen tarpeeseen.

Korttien kokeiluvaiheessa jo huomattiin kuinka monipuoliset kortit ovat ja kuinka monella tavalla niitä voi hyödyntää. Korttien kanssa voi kohderyhmää tutustuttaa taiteeseen ja hyödyntää myös tunnetyöskentelyssä ja eri orientaatioissa. Jossain hetkessä kortteja hyödynnettiin pääsiäisen aikaan, jolloin ryhmäläiset valitsivat kortin, josta jotenkin itselle tuli mieleen pääsiäinen tai pääsiäisen muistot. Toisessa hetkessä äidit valitsivat kortit, jotka kuvastivat jotenkin heidän sen hetkistä elämää. Ja kolmannessa hetkessä pariskunnat miettivät parisuhteensa kuulumisia korttien kautta. Korttien kautta mietittiin myös miltä taiteilijasta on voinut tuntua maalatessaan korttia tai valittiin kortti oman mielialan mukaan.

Korttien kautta voimme lasten kanssa opetella tunnistamaan tunnetiloja, erilaisia taiteessa käytettyjä tekniikoita ja värien merkityksiä. Olemme kokeneet myös ahaa-elämyksiä ymmärtäessämme vaikka mustan värin merkitsevän toiselle lempiväriä ja iloa, toiselle se on voinut tuoda mieleen pelottavia asioita, kuten pimeän. Korttien kautta on myös omaa minäkuvaa laajennettu ja opittu ymmärtämään ettemme ole samanlaisia ja tykkäämme eri asioista. Myös mielikuvitusta on herätelty, kun on tutkittu korttien värejä ja värien muotoja. Kortit ovat rikastuttaneet työskentelyäni eri kohderyhmien kanssa. Myös ryhmistä on tullut hyvää palautetta korteista ja siitä, kuinka omat ajatukset voivat jäsentyä kortin kautta.

Korttien käytöstä on tullut minulle jo kyselyjä mm. päivähoidon eskariryhmästä, jossa kävimme Lauran kanssa pitämässä testituokion korteilla. Ryhmän aikuiset toivoivat

työskentelylle jatkoa. Nyt onkin tarkoitus lähteä suunnittelemaan ja toteuttamaan sopivaa tuokiokokonaisuutta eskari-ikäisille. Lisäksi kortit ovat jo ahkerassa käytössä, ellei ihan päivittäin niin ainakin viikoittain. Korttien käyttämisen myötä oppii itsekin hyödyntämään niitä koko ajan vain monipuolisemmin.

Lauran opinnäytetyö täyttää sitä aukkoa, joka korttityöskentelyssä on ollut tähän saakka. Kortit ovat monipuoliset ja niitä voi hyödyntää kaikenikäisten kanssa. Työ ja sen merkitys on kasvanut Lauran työstäessä opinnäytettään eteenpäin. Käytännössä kokeiltujen ideoiden kautta on havahduttu huomaamaan, kuinka upeasta tuotoksesta lopulta onkaan kyse. Kortit tuovat iloa jatkossa moniin ryhmiin ja niiden kanssa voidaan työstää myös tavoitteellisesti eri kokonaisuuksia liittyen tunne- ja taidetyöskentelyyn. Korttityöskentelylle on nykypäivänä kysyntää niin lapsi- kuin aikuistyössäkin unohtamatta erityisryhmiä, joten kortit voivat olla vasta menestystarinansa alkupäässä.

Kuopiossa 15.11.2018

Paula Raatikainen

Kuopion tuomiokirkkoseurakunnan lastenohjaaja

040 4848 266 / paula.raatikainen@evl.fi